

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ COVID-19

της

ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: Νεγκάκης Χρήστος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Οκτώβριος 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για το σπουδαίο έργο που διετέλεσαν κατά την διάρκεια της φοίτησής μου καθώς οι γνώσεις που κατάφερα να αποκομίσω τα τελευταία δύο έτη θα παίξουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της επαγγελματικής μου πορείας. Θα ήθελα επιπλέον να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που μου συμπαραστέκεται και με στηρίζει σε όλες μου τις προσπάθειες και βρίσκεται στο πλευρό μου σε κάθε βήμα της εκπαιδευτικής αλλά και επαγγελματικής μου πορείας. Τέλος ευχαριστώ του οικείου μου για την συνεχή ψυχολογική και ηθική υποστήριξη που μου παρείχαν κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις αρχές του 2020 έκανε την εμφάνιση του ο SARS Cov-2, ένας ιός που πρωτοεμφανίστηκε στις υπαίθριες αγορές της Κίνας και εξελίχθηκε μέσα σε λίγους μήνες σε μια παγκόσμια πανδημία. Η πρωτοφανής αυτή κρίση κατάφερε μέσα σε πολύ μικρό διάστημα να γονατίσει το υγειονομικό σύστημα και να μεταφερθεί και στους υπόλοιπους κλάδους προκαλώντας αναταραχές στην παγκόσμια οικονομία. Τα κράτη σε μια προσπάθεια να προστατεύσουν την δημόσια υγεία έλαβαν μέτρα εγκλεισμού και αποστασιοποίησης που επηρέασαν την λειτουργία της πλειονότητας των επιχειρήσεων. Μέσα στην αβεβαιότητα που επικρατούσε οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να πάρουν σημαντικές αποφάσεις σχετικά με την λειτουργία τους και τον τρόπο με τον οποίο θα προσπαθούσαν να ξεπεράσουν την πρωτοφανή αυτή κρίση. Μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που είχαν να λάβουν οι επαγγελματίες ελεγκτές ήταν για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου. Μερικές επιχειρήσεις παρέλειψαν την εκτέλεση του καθορισμένου ελέγχου, άλλες τον μετέφεραν στην επόμενη χρήση ενώ υπήρχαν εταιρείες που διεξήγαγαν τον έλεγχο εξ' αποστάσεως. Η τηλεργασία, η οποία όπως δείχνουν τα δεδομένα θα γίνει μέρος της κανονικότητας, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διενέργεια των προγραμματισμένων ελέγχων καθώς και στην απρόσκοπτη λειτουργία των επιχειρήσεων. Στην παρούσα εργασία θα αναλύσουμε μερικές από τις προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι ελεγκτές των επιχειρήσεων και πως αυτές οι προκλήσεις επηρέασαν την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου και την αξιοπιστία του. Ωστόσο, καθώς η κατάσταση της πανδημίας εκτυλίσσεται μέχρι και σήμερα και η μια μετάλλαξη διαδέχεται την άλλη μπορούμε να εξετάσουμε μόνο τις βραχυπρόθεσμες αλλαγές και να αναλύσουμε την συμπεριφορά των ελεγκτών με την υπόθεση πως η πανδημία είναι παροδική και πως σύντομα η κανονικότητα θα επιστρέψει.

ABSTRACT

At the beginning of 2020, SARS Cov-2 made its appearance, a virus that first appeared in the outdoor markets of China and developed in a few months into a global pandemic. This unprecedented crisis managed within a very short period of time to destroy the healthcare system and also spread to the rest of the economic sectors, causing disturbances in the global economy. States in an effort to protect public health have taken containment and distancing measures that have affected the of the majority of the markets. In the uncertainty that prevailed, businesses had to make important decisions about their operation and how they would try to overcome this unprecedented crisis. One of the most important decisions that professional auditors had to make was whether to conduct an internal audit. Some companies skipped performing the specified audit, others carried over to the next period while some companies completed the audit remotely. Telecommuting, which will become part of our new lives, has played a significant role in carrying out scheduled audit as well as in the continuity of the processes. This paper will analyze some of the challenges faced by both employees and businesses and how these challenges have affected the conduct of internal audit and its reliability. However, as the pandemic keeps up, we can only look at short-term changes and analyze the behavior of auditors under the assumption that the pandemic is temporary and that we will get back to normality.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iii
ABSTRACT	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	vii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	13
3.1 Έλεγχος: Έννοιες Και Ορισμοί.....	13
3.2 Ο Έλεγχος Και Οι Βασικές Διακρίσεις Του.....	14
3.3 Ιστορική Αναδρομή	16
3.4 Ο Εσωτερικός Έλεγχος Σήμερα.....	17
3.4.1 Αντικείμενο Του ελέγχου	17
3.4.2 Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου.....	19
3.4.3 Η Διενέργεια Του Ελέγχου.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο - Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ SARS COV-2.....	26
4.1 Η Εμφάνιση Της Πανδημίας	26
4.2 Ιστορική Αναδρομή	27
4.3 Η έννοια Της Τηλεργασίας	28
4.3.1 Προ Απαιτούμενα Τηλεργασίας.....	29
4.3.2 Πλεονεκτήματα Της Τηλεργασίας.....	29
4.3.3 Μειονεκτήματα Της Τηλεργασίας.....	30
4.4 Το Αντίκτυπο Του Covid-19 Στην Παγκόσμια Οικονομία.....	31
4.4.1 Οι Επιπτώσεις Στην Αγορά Μετοχών	32
4.4.2 Οι Επιπτώσεις Στον Τουρισμό Και Στις Μετακινήσεις	33
4.4.3 Οι Επιπτώσεις Στην Ναυτιλία Και Τις Μεταφορές.....	35
4.4.4 Οι Επιπτώσεις Στο Λιανικό Εμπόριο Και Στην Συμπεριφορά Των Καταναλωτών ..	36
4.4.5 Οι Επιπτώσεις Στην Αγορά Καυσίμων.....	38
4.4.6 Το Αντίκτυπο Του Covid-19 Στην Ελληνική Αγορά	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο - ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ EN ΜΕΣΩ COVID	41
5.1 Εσωτερικές Διεργασίες Και Εξ' Αποστάσεως Εργασία	41
5.2 Πλεονεκτήματα Της Τηλεργασίας Στην Διεξαγωγή Του Ελέγχου	45
5.3 Αδυναμίες Και Κίνδυνοι Στον Απομακρυσμένο Έλεγχο	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο - ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΠΡΟ COVID	49
6.1 Το Μέλλον Της Νόσου	49
6.2 Η Τηλεργασία Και Το Μέλλον Της Μετά Την Πάροδο Του Covid-19	52
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55
1. Ελληνική Βιβλιογραφία	55
2. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	55

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 Ημερήσια επιβεβαιωμένα κρούσματα και η μεταβολή στην τιμή του χρυσού.....	33
Γράφημα 2 Ποσοστιαία μεταβολή στον παγκόσμιο τουρισμό το 2021	34
Γράφημα 3 Η μεταβολή στο κόστος μεταφοράς ενός κοντέινερ μετά την εμφάνιση του Covid-19.....	36
Γράφημα 4 Η μεταβολή στο λιανικό εμπόριο για τις χώρες της ΕΕ και του G7.....	37
Γράφημα 5 Η επίπτωση της νόσου στην αγορά καυσίμων.....	39
Γράφημα 6 Μεταβολή του ΑΕΠ τα τελευταία 11 χρόνια	40
Γράφημα 7 Ποσοστό Ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν το 2020	43
Γράφημα 8 Διαφορές στις διαδικασίες του απομακρυσμένου ελέγχου.....	44
Γράφημα 9 Δείκτης Ανοσίας McKinsey για την νόσο Covid-19	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εμφάνιση της πανδημίας αποτέλεσε ένα αναπάντεχο γεγονός που προκάλεσε αναταραχή στην παγκόσμια οικονομία καθώς στάθηκε η αφορμή να αλλάξουν πολλά στην καθημερινότητα μας με πρώτο και κύριο την ανθρώπινη επαφή. Η απότομη έξαρση του ιού σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση των κρουσμάτων οδήγησε στην λήψη έκτακτων μέτρων για την διασφάλιση της δημόσιας υγείας. Ένα από τα βασικά μέτρα που τέθηκαν σε ισχύ για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού ήταν η κοινωνική αποστασιοποίηση και ο εγκλεισμός. Οι πολίτες, ακολουθώντας τις οδηγίες των ρυθμιστικών αρχών, περιόρισαν για αρκετούς μήνες την κυκλοφορία τους στις απολύτως απαραίτητες. Οι συναθροίσεις απαγορεύτηκαν και στον εργασιακό χώρο δίνοντας σαφείς οδηγίες για την χρήση εναλλακτικών μεθόδων απασχόλησης. Οι συνθήκες της αγοράς απαιτούσαν προσαρμογή των επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα και τις προκλήσεις που επιφύλασσε ο Covid-19. Πολλές επιχειρήσεις που δεν είχαν την δυνατότητα προσαρμογής προχώρησαν σε αναστολή των δραστηριοτήτων τους ενώ άλλες υιοθέτησαν ένα μοντέλο εργασίας που ικανοποιούσε την αποστασιοποίηση και συνεπώς την εξάπλωση του ιού. Το νέο μοντέλο εργασίας είναι η τηλεργασία η οποία κατάφερε μέσα σε λίγους μόλις μήνες να εφαρμοστεί σε πολλές επιχειρήσεις επιτυγχάνοντας παράλληλα την συνεχιζόμενη δραστηριότητα των επιχειρήσεων και την προστασία της παγκόσμιας υγείας σύμφωνα με τα υγειονομικά πρωτόκολλα.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου και στις αλλαγές που έχει δεχθεί από τα τέλη του 2019 και την έξαρση της νόσου. Μέσα σε ένα κλίμα επαγγελματικής αβεβαιότητας μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες εσωτερικά της επιχείρησης, ο εσωτερικός έλεγχος, κατάφερε να διενεργείται εξολοκλήρου με ψηφιακό μετασχηματισμό. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της διοίκησης των επιχειρήσεων, διαχειρίζοντας τους οικονομικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει μία οικονομική οντότητα, την οργάνωση και την επίδοσή της γενικότερα, αλλά και συμβάλλοντας στην αξιόπιστη σύνταξη και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι εσωτερικοί

ελεγκτές φέρουν μεγάλη ευθύνη για την εταιρεία την οποία ελέγχουν και οφείλουν να διενεργούν τα καθήκοντα τους με ακρίβεια και επαγγελματικό σκεπτικισμό. Κατάφεραν οι ελεγκτές να προσαρμόσουν την εργασία τους στα νέα δεδομένα μέσα σε μόλις δύο χρόνια;

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι κατά πόσο, έπειτα από δύο χρόνια εφαρμογής της τηλεργασίας στον εσωτερικό έλεγχο, ο έλεγχος διενεργείται χωρίς σφάλματα και κινδύνους. Κατάφεραν οι επαγγελματίες ελεγκτές να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και να ξεπεράσουν τα προβλήματα μέσα στο σύντομο αυτό χρονικό διάστημα; Αποτελεί η τηλεργασία το μέλλον στον εργασιακό τομέα; Για την απάντηση των καίριων ερωτημάτων ακολουθεί λεπτομερής ανάλυση της τηλεργασίας μαζί με τα οφέλη και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι εργαζόμενοι του κλάδου. Επιπλέον ακολουθεί σύγκριση των δύο μεθόδων, της εξ αποστάσεως εκτέλεσης του ελέγχου καθώς και μέσω της φυσικής παρουσίας, και θα αναλυθούν διεξοδικά τα οφέλη που αποκομίζουν τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι εργοδότες. Μέσα από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε επαγγελματίες εσωτερικούς ελεγκτές θα εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της νέας μεθόδου συγκριτικά με τον παραδοσιακό τρόπο εκτέλεσης του ελέγχου. Τα αποτελέσματα θα μας υποδείξουν κατά πόσο ο νέος αυτός τρόπος εργασίας δύναται να αντικαταστήσει την συμβατική εργασία και να οδηγήσει σταδιακά στην ολοκληρωτική ψηφιοποίηση του ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η εμφάνιση της νόσου COVID-19 προκάλεσε αναταραχές στον επαγγελματικό κλάδο. Πολλοί συγγραφείς και ερευνητές μελέτησαν τον τρόπο με τον οποίο η παγκόσμια πανδημία επηρέασε το επάγγελμα του ελεγκτή καθώς και τον τρόπο διεξαγωγής και αποτελεσματικότητας του ελέγχου. Σύμφωνα με τους ελεγκτές της Deloitte οι εταιρείες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν προκλήσεις σε μελλοντικές περιόδους οικονομικής αναφοράς. Οι ειδικοί της KPMG (2020) θεώρησαν ότι ο αντίκτυπος του COVID-19 απαιτεί παρακολούθηση των νομικών και δημοσιονομικών επιπτώσεων, επανεξέταση του υπαλλήλου πολιτικές κινητικότητας, επαγγελματική κατάρτιση εργαζομένων, βελτίωση τεχνολογιών ασφάλειας και παρακολούθηση πρόσθετου κόστους. Μετά από διεξαγωγή έρευνας, με την χρήση ερωτηματολόγιων της PwC, το αποτέλεσμα έδειξε πως το ένα τρίτο των ερωτηθέντων εταιρειών πραγματοποίησαν παύση των εργασιών τους μετά την εμφάνιση της πανδημίας, το ένα πέμπτο περιόρισε την δραστηριότητα του, άλλο ένα πέμπτο υιοθέτησε την εξ' αποστάσεως εργασία ενώ το ένα τέταρτο προχώρησε σε τεχνολογική ανεργία (technological unemployment) λόγω αυτοματισμού των διαδικασιών.

Σύμφωνα με τους Camelia-Daniela Hategan, Ruxandra-Ioana Pitorac, Andreea Claudia Crucean οι επιπτώσεις της πανδημίας έγιναν αισθητές από την εδραίωση της τηλεργασίας στην διεξαγωγή του ελέγχου επηρεάζοντας σημαντικά την ποιότητα του ελέγχου και αυξάνοντας τον ελεγκτικό κίνδυνο. Η αιφνίδια και εξ' ολοκλήρου ψηφιοποίηση του επαγγέλματος αποτελεί ακόμα και σήμερα μια διαρκή πρόκληση για τους επαγγελματίες του κλάδου. Για την ψηφιοποίηση αυτή απαιτούνταν χρήση προηγμένων συστημάτων τεχνολογίας και τηλεπικοινωνιών καθώς και επαρκή κατάρτιση των εργαζομένων. Επιπλέον η απουσία φυσικής υπόστασης στον εργασιακό χώρο δύναται να κλονίσει τις εργασιακές σχέσεις και να δημιουργήσει ένα χάσμα μεταξύ των συναδέλφων, κάτι που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τόσο την δραστηριότητα της οντότητας όσο και την διεξαγωγή του ελέγχου.

Οι Moses Segbenya και Edna Naa Amerley Okorley χαρακτηρίζουν την παγκόσμια υγειονομική κρίση ως μια κοινωνικοοικονομική πρόκληση που έχει επηρεάσει μεταξύ άλλων και τις εργασιακές διαδικασίες μέσω της άσκησης κοινωνικής απόστασης για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού και της μείωσης των κρουσμάτων. Σύμφωνα με την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) πλέον 2,7 δισεκατομμύρια εργαζόμενοι, ήτοι το 81% του συνόλου, έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τα πρωτόκολλα ασφαλείας που τέθηκαν σε εφαρμογή. Η ίδια διαπίστωσε μείωση στην ποιότητα αλλά και την ποσότητα των διαθέσιμων θέσεων εργασίας λόγω της αβεβαιότητας που επικρατούσε αλλά και της ύφεσης που εξαπλώθηκε στους περισσότερους οικονομικούς τομείς.

Η συνολική επίδραση του Covid-19 στο εργασιακό κομμάτι δύναται να οδηγήσει στην λήψη έκτακτων μέτρων όπως εκ περιτροπής εργασία, μείωση μισθού λόγω μειωμένης δραστηριότητας, εργασία με εναλλακτικές μεθόδους όπως για παράδειγμα με την χρήση της τηλεργασίας και άλλα. Σε ανεπτυγμένες χώρες η τηλεργασία προϋπήρχε της πανδημίας και χρησιμοποιούνταν προαιρετικά κυρίως από διευθυντικά στελέχη με αυξημένες υποχρεώσεις. Ωστόσο, στην περίπτωση που εξετάζουμε η τηλεργασία δεν είναι πλέον επιλογή του εργαζομένου αλλά η εφαρμογή της καθορίζεται από τον εργοδότη και τα υφιστάμενα υγειονομικά πρωτόκολλα. Σε περιπτώσεις όπου η τηλεργασία είναι αδύνατον να πραγματοποιηθεί, ο εργοδότης οφείλει να παρέχει ένα ασφαλές εργασιακό περιβάλλον ώστε οι εργαζόμενοι να αισθάνονται ασφάλεια στον χώρο που εργάζονται και περιορίζοντας την εξάπλωση του ιού.

Σύμφωνα με τους Ana Junça Silva και Neuza Coelho η κουλτούρα της εκάστοτε εταιρείας παίζει κομβικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η ίδια την τηλεργασία και για το πόσο τελικά αυτή οδηγεί στην ευημερία του εργαζομένου μέσα από μια ευέλικτη επαγγελματική ζωή. Η υπάρχουσα βιβλιογραφία διχάζεται καθώς συχνά αναφέρονται μειονεκτήματα αυτής της μεθόδου που ξεπερνούν τα οφέλη που απολαμβάνουν οι εργαζόμενοι. Έλλειψη συγκέντρωσης εκτός του εργασιακού χώρου, άτυπη διεύρυνση του ωραρίου και αποκλεισμός από τους υπόλοιπους συναδέλφους είναι τα κύρια μειονεκτήματα όσων εργάζονται με την απομακρυσμένη μέθοδο. Σε πρόσφατη μελέτη των Ana Junça Silva και Neuza Coelho διαπιστώθηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση της ευημερίας των εργαζομένων με κουλτούρα και τις αρχές που η εργοδότηρια επιχείρηση ακολουθεί. Ομοίως οι Know

and Jeon σε μια μελέτη που πραγματοποίησαν το 2020 συμπέραναν πως μια εταιρεία με σαφείς και αντικειμενικούς στόχους και η οποία προσανατολίζεται στην επίτευξη αυτών, είχε θετικό αντίκτυπο στην ικανοποίηση των εργαζομένων κατά το διάστημα που εργάζονταν απομακρυσμένα. Η ίδια έρευνα υποστηρίζει πως οι εργαζόμενοι είναι εμφανώς πιο παραγωγικοί και εργάζονται με περισσότερη όρεξη όταν είναι ικανοποιημένοι από το εργασιακό τους περιβάλλον, ακόμα και αν δεν έρχονται σε άμεση επαφή με αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1 Έλεγχος: Έννοιες Και Ορισμοί

Ο έλεγχος χρησιμοποιείται για την επαλήθευση των οικονομικών κινήσεων, συναλλαγών καθώς και των λογιστικών καταστάσεων. Με την εκτέλεση του ελέγχου αυξάνεται η αξιοπιστία των εγγραφών της και εντοπίζονται πιθανοί κίνδυνοι και λάθη που έχουν πραγματοποιηθεί. Η αναφορά του ελέγχου επιτρέπει στους μετόχους αλλά και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέλη να έχουν μια σαφή και αξιόπιστη απεικόνιση των καταστάσεων και βάση αυτής να λαμβάνουν τις αποφάσεις τους. Έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για τον έλεγχο, μερικοί από τους οποίους αναγράφονται παρακάτω.

Σύμφωνα με το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας (ΟΕΕ), η Ελεγκτική Επιστήμη ορίζεται ως «το σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικο-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση». Η Ελεγκτική είναι ανεξάρτητος κλάδος από την διοίκηση και την οικονομική διαχείριση μιας επιχείρησης και είναι απαραίτητη για την απρόσκοπτη λειτουργία της οντότητας. Με την βοήθεια της Ελεγκτικής διασφαλίζονται οι διαδικασίες και οι αξίες της οντότητας, εντοπίζονται οι κίνδυνοι και τα σφάλματα ενώ παράλληλα παρέχεται η κατάλληλη πληροφόρηση στα ενδιαφερόμενα μέλη εντός και εκτός της επιχείρησης.

Σύμφωνα με τον R. K. Mautz «ο έλεγχος ασχολείται με την επαλήθευση των λογιστικών δεδομένων, με τον προσδιορισμό της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων και εκθέσεων».

Ένας ακόμα ορισμός για τον έλεγχο δίνεται από τον Lawrence R. Dicksee ως εξής: «Ένας έλεγχος είναι μια εξέταση των λογιστικών αρχείων που πραγματοποιείται με σκοπό να διαπιστωθεί εάν αντικατοπτρίζουν σωστά και πλήρως τις συναλλαγές με τις οποίες σχετίζονται. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να είναι

απαραίτητο να εξακριβωθεί εάν οι ίδιες οι συναλλαγές υποστηρίζονται από την αρχή."

3.2 Ο Έλεγχος Και Οι Βασικές Διακρίσεις Του

Ο έλεγχος μπορεί να διακριθεί ανάλογα με την έκταση του σε Γενικός και Ειδικός, ανάλογα με την διάρκεια του σε Μόνιμος και Περιπτωσιακός, ανάλογα με τον προορισμό του σε Προληπτικός και Κατασταλτικός και τέλος ανάλογα με το πρόσωπο που τον διενεργεί. Στην τελευταία περίπτωση τα είδη του ελέγχου διακρίνονται στον εσωτερικό έλεγχο και στον εξωτερικό έλεγχο. Η κύρια διαφορά μεταξύ τους είναι η εργασιακή σχέση μεταξύ του ελεγκτή και της ελεγχόμενης οντότητας.

Στον εξωτερικό έλεγχο δεν υπάρχει κανενός είδους εξαρτημένης εργασίας μεταξύ της ομάδας ελέγχου και της ελεγχόμενης οντότητας. Ο έλεγχος αυτός εστιάζει στην έκφραση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων και πραγματοποιείται με τακτικούς ελέγχους στις λογιστικές αρχές και διαδικασίες που ακολουθεί η οντότητα. Ο έλεγχος αυτός διενεργείται μια φορά τον χρόνο από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές τους οποίους ορίζει η διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας. Δεδομένου ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται εσωτερικά της οντότητας, ο εξωτερικός έλεγχος καθίσταται αναγκαίος για την αμερόληπτη ενημέρωση των μετόχων, των πιστωτών και άλλων ενδιαφερόμενων μελών που βρίσκονται εκτός της οντότητας. Υπόχρεοι τακτικού ελέγχου από Ορκωτούς Ελεγκτές είναι τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, οι Ασφαλιστικές αλλά και Χρηματιστηριακές Εταιρείες καθώς και οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο. Πέρα από τις προαναφερθείσες, μπορεί οποιαδήποτε εταιρεία να αναθέσει τον έλεγχο των οικονομικών της καταστάσεων σε ένα Ορκωτό Ελεγκτή. Στην περίπτωση αυτή η εταιρεία θα έχει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της καθώς θα είναι ικανή να διασφαλίζει την εγκυρότητα των οικονομικών της καταστάσεων αλλά και την πιστοληπτική της αξιοπιστία σε ενδιαφερόμενους πιστωτές και επενδυτές.

Αντίθετα με τον εξωτερικό έλεγχο, ο εσωτερικός έλεγχος πραγματοποιείται από εργαζόμενο εντός της οντότητας και αποτελεί μια διαδικασία απαραίτητη για την ομαλή της λειτουργία. Η ύπαρξη του εσωτερικού ελέγχου πηγάζει από την ανάγκη διασφάλισης των αξιών και των διαδικασιών εντός της επιχείρησης και την ανάγκη της διοίκησης να λαμβάνει πληροφορίες για κάθε δραστηριότητα που διενεργείται μέσα σε αυτή. Επιπλέον το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι υπεύθυνο για την ανακάλυψη είτε ακούσιων είτε εκούσιων σφαλμάτων, για την πρόληψη αλλά και διαχείριση κινδύνων καθώς και για την βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών “Ο Εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη και αντικειμενική διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς του σκοπούς, υιοθετώντας μια συστηματική επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου”.

Ορισμένες από τις αρμοδιότητες του εσωτερικού ελέγχου είναι η σωστή οργάνωση των οικονομικών, λογιστικών και μηχανογραφικών διαδικασιών και η διασφάλιση πως απεικονίζονται ορθά σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία και τις κατευθυντήριες γραμμές της διοίκησης. Ευθύνη του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί και η συμμόρφωση των εργαζομένων αλλά και των συνεργατών με τις διαδικασίες που ορίζονται από την διοίκηση, η διαρκής πληροφόρηση της διοίκησης σχετικά με τα πορίσματα του ελέγχου και η υπεράσπιση των συμφερόντων των μετόχων. Επιπλέον ο εσωτερικός ελεγκτής είναι ο διαμεσολαβητής της ελεγχόμενης εταιρείας με τον ορκωτό ελεγκτή δεδομένου ότι ασκεί τα καθήκοντα του εσωτερικά της επιχείρησης αποκτώντας μια πιο ευρεία εκτίμηση των διαδικασιών και των σφαλμάτων. Με τον τρόπο αυτό δύναται να παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες στον εκλεγμένο ορκωτό ελεγκτή που ασκεί έλεγχο επί των οικονομικών καταστάσεων. Προκειμένου να αυξηθεί η ποιότητα της ελεγκτικής υπηρεσίας οφείλει η σχέση των δύο ελεγκτικών αρχών να βασίζεται στην ειλικρίνεια, επαγγελματισμό, αμοιβαία υποστήριξη και συνεννόηση.

3.3 Ιστορική Αναδρομή

Οι πρώτες αναφορές για την ύπαρξη ελέγχου εμφανίστηκαν στους αρχαίους πολιτισμούς της Αιγύπτου και τις Κίνας. Σύμφωνα με τον Sawyer οργανωμένα συστήματα τήρησης βιβλίων πρωτοεμφανίστηκαν το 4000-3500 π.Χ. κυρίως στα δημόσια οικονομικά. Η πρώτη αναφορά του ελέγχου στη Ελλάδα έγινε στην αρχαία Σπάρτη με τον διορισμό των έφορων. Οι έφοροι έφεραν την ευθύνη για την τήρηση της νομοθεσίας και της τάξης καθώς και για την ομαλή λειτουργία της διοίκησης. Δρούσαν ανεξάρτητα και λογοδοτούσαν μονάχα στους διαδόχους τους. Το σώμα των έφορων δημιουργήθηκε από τον νομοθέτη Λυκούργο τον 8ο αιώνα π.Χ. σε μια προσπάθεια τήρησης της τάξης και του ελέγχου τόσο για τους άρχοντες όσο και για τον απλό λαό.

Η δεύτερη αναφορά στην χώρα μας έγινε στην Χρυσή Εποχή του Περικλή όπου σύμφωνα με ευρήματα υπήρχε ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης των κρατικών συναλλαγών καθώς και του δημόσιου πλούτου. Ο έλεγχος που τηρούνταν την εποχή εκείνη έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά και προσεγγίζει τον σύγχρονο έλεγχο. Η ελεγκτική διαδικασία που έλαβε χώρα στην αρχαία Ρώμη γινόταν μέσω ακροάσεων καθώς ελάχιστοι ήξεραν ανάγνωση και γραφή. Μέχρι και σήμερα επικρατεί ο ορισμός "Audit" που προέρχεται από την λατινική λέξη "Auditus" που σημαίνει ακοή. Σκοπός της ακρόασης ήταν ο εντοπισμός της απάτης καθώς και η εξάλειψη της διαφθοράς από διορισμένους ελεγκτές.

Στις αρχές του 13ου αιώνα έχουν καταγραφεί οι πρώτοι διορισμένοι ελεγκτές στην Πίζα. Σκοπός του ελέγχου ήταν η διασταύρωση των ενεργειών των κρατικών αξιωματούχων και για τον λόγο αυτό εκλέχτηκαν δύο ελεγκτές. Σύμφωνα με τον Filios Vassilios, οι δύο ελεγκτές διαφοροποιούσαν την διαδικασία ελέγχου διατηρώντας ξεχωριστές αναφορές ανάλογα με τα αποτελέσματα του εκάστοτε ελέγχου. Αυτή ήταν και η πρώτη αναφορά για την ταυτόχρονη ύπαρξη εξωτερικού και εσωτερικού ελεγκτή. Την ίδια περίοδο στην Βενετία γίνονται αναφορές πως οι διορισμένοι από την γερουσία ελεγκτές αμείβονταν με ποσοστό επί των λαθών και σφαλμάτων που έφεραν στο φως.

Η καθιέρωση του ελέγχου επήλθε μετά την έλευση της βιομηχανικής επανάστασης, τον 19ο αιώνα. Εκείνη την εποχή ιδρύθηκαν εμπορικές αλλά και βιομηχανικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας προσελκύοντας τους μικροεπενδυτές για κερδοσκοπία. Η ύπαρξης ενός ανεξάρτητου και αμερόληπτου ελεγκτή που θα προασπίζονταν το συμφέρον των επενδυτών ήταν πλέον επιτακτική. Οι βασικές ευθύνες που βάραιναν τον ελεγκτή εστίαζαν στον εντοπισμό απάτης, των σφαλμάτων αλλά και στην ορθή απεικόνιση των λογιστικών καταστάσεων με απώτερο σκοπό την πλήρη ενημέρωση των μετόχων που δεν είχαν τις απαιτούμενες γνώσεις ώστε να προστατεύσουν τα κεφάλαια τους. Σαν απόηχο των εξελίξεων, η Βρετανική Κυβέρνηση θέσπισε τον υποχρεωτικό έλεγχο των Μετοχικών Εταιρειών το 1844. Πιο συγκεκριμένα ο έλεγχος θα πραγματοποιούνταν από τον αρμόδιο ελεγκτή που ορίζονταν από την γενική συνέλευση.

3.4 Ο Εσωτερικός Έλεγχος Σήμερα

Το περιβάλλον στο οποίο οι επιχειρήσεις δρουν και αναπτύσσονται μεταβάλλεται διαρκώς με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η λειτουργία και η βιωσιμότητα τους από εξωτερικούς παράγοντες. Μετά από αλλαγές σύμφωνα με τις οικονομικές μεταπτώσεις αλλά και τις ανάγκες των εταιρειών, ο εσωτερικός έλεγχος διαμορφώθηκε στην σημερινή εκδοχή του. Ο εσωτερικός ελεγκτής στις μέρες μας δρα ως ένα ανώτερο όργανο επίβλεψης των επιμέρους διαδικασιών εντός της επιχείρησης. Είναι ο αρμόδιος για την ενημέρωση της διοίκησης καθώς και των λοιπών μετόχων σχετικά με ζητήματα που αφορούν την οντότητα. Οι ευθύνες που βαραίνουν τον ίδιο είναι ανάλογες του μεγέθους της οντότητας στην οποία ασκεί τα καθήκοντα του.

3.4.1 Αντικείμενο Του ελέγχου

Σκοπός του εσωτερικού ελεγκτή είναι η παροχή υπηρεσιών υψηλών προδιαγραφών προς την διοίκηση και τους μετόχους. Οι υπηρεσίες αυτές στοχεύουν στη σωστή εκτέλεση όλων των εσωτερικών διαδικασιών που έχουν οριστεί από την διοίκηση καθώς και στην ενημέρωση της ίδιας μέσω τακτικών αναφορών. Μέρος του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί και η σωστή και αξιόπιστη απεικόνιση των λογιστικών κινήσεων, των εισπράξεων και πληρωμών, των χρηματοοικονομικών κινήσεων και της αποθήκης. Η αξιολόγηση των εργαζομένων, των συνεργατών, των συνδεδεμένων επιχειρήσεων αλλά και η σωστή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των τμημάτων της επιχείρησης είναι επίσης ευθύνη του εσωτερικού ελεγκτή. Επιπλέον η πρόληψη και η διαχείριση κινδύνου, η αποφυγή σφαλμάτων και δυσμενών καταστάσεων και τελικά η επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους και η βιωσιμότητα της οντότητας.

Για να επιτευχθούν όσα αναφέραμε παραπάνω ο ελεγκτής ή η ομάδα εσωτερικού ελέγχου οφείλει με λεπτομέρεια και ακρίβεια να διενεργεί, αιφνίδιες και μη, επαληθεύσεις και ελέγχους στα επιμέρους τμήματα της οικονομικής οντότητας. Από την μεριά του το άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό οφείλει να δρα δίχως προσωπικό όφελος, να συνεργάζεται με τους συναδέλφους του αρμονικά, να είναι ιδιαίτερα προσεκτικό στην εκτέλεση των καθηκόντων προς αποφυγή ακούσιων λαθών και να συμμορφώνεται με τους κανόνες που έχει θεσπίσει η διοίκηση. Οι εργαζόμενοι οφείλουν να εκδίδουν αντίγραφα των συναλλαγών που πραγματοποιούν και μόλις ολοκληρωθεί η εγκυρότητα τους να αρχειοθετούνται τόσο σε φυσική όσο και σε ηλεκτρονική μορφή. Ευθύνη του ελεγκτή είναι να διαφυλάσσει και να προστατεύει τα αντίγραφα από φυσικές αλλά και μη καταστροφές. Η κατανομή των εργασιών πρέπει να γίνεται με πολύ προσοχή και ακρίβεια ώστε να μειώνονται τα ενδεχόμενα εκούσιας απάτης και διαφθοράς.

Ένα μεγάλο μέρος του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί η εκτίμηση των κινδύνων και η αποφυγή ενεργειών που ενδεχομένως θα φέρουν την οντότητα σε δυσχερή θέση ή θα την εκθέσουν σε κίνδυνο. Μέσα από τις καθημερινές του εργασίες ο ελεγκτής ερευνά τους τρόπους με τους οποίους δύναται να πραγματοποιηθεί οποιοδήποτε είδους απάτης και οικονομικού εγκλήματος. Οι ενέργειες αυτές ωφελούν τον δράστη, ο οποίος συνήθως βρίσκεται εντός της οντότητας, και ζημιώνουν την επιχείρηση. Παραδείγματα τέτοιων ενεργειών είναι οι εικονικές πωλήσεις, η απουσία των νόμιμων παραστατικών ή η ύπαρξη πλασματικών, η

δωροδοκία με σκοπό την αποφυγή προστίμου αλλά και η σκόπιμη απόκρυψη κρίσιμων στοιχείων και συναλλαγών. Σε περίπτωση που υποπέσει στην αντίληψη του ελεγκτή απάτη ή άλλη εκούσια ατασθαλία οφείλει να το ερευνήσει δημιουργώντας ένα πλάνο δράσης σε συνεργασία με τον οικονομικό διευθυντή και τον νομικό εκπρόσωπο. Στην περίπτωση όπου η απάτη επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές καταστάσεις ενημερώνεται απευθείας η διοίκηση και το διοικητικό συμβούλιο. Αφού ολοκληρωθούν οι έρευνες και βγει το πόρισμα η ελεγκτική ομάδα ενημερώνει την διοίκηση προσκομίζοντας την έκθεση ελέγχου. Η έκθεση αυτή περιλαμβάνει τις αρχικές ενδείξεις ύπαρξης απάτης, τον προγραμματισμό των ερευνών, τα συμπεράσματα και την γνώμη του ελεγκτή καθώς και τα κενά των δικλίδων ασφαλείας που επέτρεψαν την ύπαρξη απάτης. Στην συνέχεια καθορίζεται ένα σχέδιο δράσης κατά το οποίο θα καλυφθούν τα κενά ασφαλείας και θα αποτρέψουν την ύπαρξη ενδεχόμενης απάτης στο μέλλον. Ο ελεγκτής στην έκθεση του οφείλει να συμπεριλάβει το σχέδιο δράσης καθώς και όλες τις αλλαγές που θα πραγματοποιηθούν στον επόμενο προγραμματισμένο έλεγχο έπειτα από τις συστάσεις της διοίκησης.

3.4.2 Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου

Όπως και σε κάθε επάγγελμα, έτσι και σε αυτό που εξετάζουμε υπάρχουν ορισμένα πρότυπα με τα οποία πρέπει να συμμορφώνεται ο ελεγκτής ώστε να παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας. Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών μελετώντας διεξοδικά τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες που φέρει ο ελεγκτής δημιούργησαν τα πρότυπα που ακολουθούν:

1. Όλα τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα που απορρέουν από τις ενέργειες του ελεγκτή οφείλουν να είναι ακριβή και αληθή. Με την επιστημονική του γνώση και ακρίβεια οφείλει να εκτελεί τα καθήκοντα του με υπευθυνότητα απαλλαγμένος από προσωπικά συμφέροντα.
2. Ο ελεγκτής οφείλει να δραστηριοποιείται σύμφωνα με την προσωπική του κρίση και εμπειρία και να αποτυπώνει τα αποτελέσματα του στις

αναφορές προς την διοίκηση. Η ανεξαρτησία και η αμεροληψία στην εκτέλεση των καθηκόντων του είναι υψίστης σημασίας για ομαλή λειτουργία της οντότητας. Οι ενέργειες του οφείλουν να παραμένουν ανεπηρέαστες τόσο από προσωπικά οφέλη όσο και από πιέσεις της εκάστοτε διοίκησης.

3. Οι παρεχόμενες από τον ελεγκτή υπηρεσίες πρέπει να χαρακτηρίζονται από εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα. Στην καθημερινή του εργασία έρχεται σε επαφή με ευαίσθητες πληροφορίες οι οποίες απαγορεύεται να κοινοποιούνται σε τρίτους, τόσο εκτός όσο και εντός της επιχείρησης, όπως προσωπικοί λογαριασμοί, πελατολόγια, υπόλοιπα πελατών και άλλα. Ο ελεγκτής οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός με τις πληροφορίες που μοιράζεται εκτός της οντότητας καθώς πρέπει να τηρείται ο Κώδικας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.
4. Η διαρκής ενημέρωση και εκπαίδευση στα νέα δεδομένα είναι αναπόσπαστο κομμάτι του επαγγέλματος του ελεγκτή. Δεδομένου ότι η νομοθεσία αλλάζει με ραγδαίους ρυθμούς ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι πάντα ενημερωμένος για τις αλλαγές που επηρεάζουν το έργο του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με σεμινάρια και επιμορφώσεις για τις αλλαγές που γίνονται. Οφείλει να χρησιμοποιεί τις γνώσεις και την εμπειρία του συνετά ώστε να αξιολογεί διαρκώς της κατάσταση της οικονομικής οντότητας και να είναι σε θέση να προλαμβάνει τυχόν κινδύνους.

3.4.3 Η Διενέργεια Του Ελέγχου

Η διαδικασία του ελέγχου χωρίζεται σε επιμέρους βήματα τα οποία οφείλει ο ελεγκτής να ακολουθεί με ακρίβεια. Πρώτο βήμα αποτελεί η προκαταρτική έρευνα κατά την οποία ο ελεγκτής αντλεί πληροφορίες όπως τα αποτελέσματα προηγούμενων ελέγχων, αξιολόγηση της οργάνωσης και διαμόρφωση των στόχων που έχουν δοθεί από την διοίκηση καθώς και εμβάθυνση σε κάθε εσωτερική

διεργασία που πραγματοποιείται εντός της οντότητας. Οι πληροφορίες που απαιτούνται αντλούνται μέσω συναντήσεων και συνελεύσεων. Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται ύστερα από ενημέρωση των προϊσταμένων κάθε τμήματος με τον ελεγκτή και αναλύεται το ακριβές αντικείμενο και η συγκρότηση του κάθε τμήματος, τυχόν αποκλείσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί τις προηγούμενες χρονιές, προβλήματα που εντοπίζονται καθώς και τρόποι επίλυσης τους. Κατά την διάρκεια αυτών των συναντήσεων ο ελεγκτής με γνώμονα την επαγγελματική του κρίση και εμπειρία μπορεί να αξιολογήσει την κατάσταση των επιμέρους τμημάτων και βάση αυτής να χαράξει το πρόγραμμα ελέγχου που θα ακολουθήσει.

Για την αξιολόγηση της ποιότητας αλλά και της αποτελεσματικότητας του ελέγχου ο ελεγκτής χρησιμοποιεί ερωτηματολόγια που συμπληρώνονται από τα επιμέρους τμήματα. Με βάση τις απαντήσεις που λαμβάνει καταλαβαίνει που χωλαίνει ο έλεγχος και που απαιτούνται παραπάνω ενέργειες. Κατά το αρχικό αυτό στάδιο διεξαγωγής του ελέγχου ο ελεγκτής πραγματοποιεί περιήγηση στους χώρους της εταιρείας αποκτώντας μια ουσιαστικότερη γνωριμία με το εκάστοτε τμήμα. Η φυσική επισκόπηση είναι ιδιαίτερα σημαντική ώστε να εκτιμηθεί ο τρόπος διαφύλαξης τόσο των περιουσιακών στοιχείων και του φυσικού αρχείου όσο και η τήρηση της ασφάλειας στους χώρους της οντότητας.

Κατά το στάδιο αυτό γίνεται επιπλέον και η εκτίμηση κινδύνου. Για να είναι ακριβής η εκτίμηση των πιθανών κινδύνων πρέπει ο ελεγκτής να εξετάσει ενδελεχώς τα επιμέρους τμήματα της οντότητας και να εντοπίσει τα κενά που εγκυμονούν κινδύνους και σφάλματα. Οι κίνδυνοι που εντοπίζονται σε μια επιχείρηση χωρίζονται σε δύο κύριες κατηγορίες, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο εκτυλίσσονται, σε εξωτερικούς και εσωτερικούς.

1. Οι κίνδυνοι που συνδέονται με το εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο η επιχείρηση δραστηριοποιείται είναι δύσκολο να τους προβλέψουμε. Ο σημαντικότερος εξωτερικός κίνδυνος είναι αυτός του ανταγωνισμού. Η εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, αύξηση της προσφοράς με σταθερή την ζήτηση, ή ακόμα και οι αποφάσεις των ήδη υπάρχοντων, όπως παραδείγματος χάρη μια ξαφνική μείωση τιμών που θα προσελκύσει τους καταναλωτές, είναι μερικά παραδείγματα ανταγωνισμού. Στην ίδια κατηγορία περιλαμβάνονται και κίνδυνοι στενά συνυφασμένοι με το περιβάλλον στο οποίο η επιχείρηση ασκεί την δραστηριότητα της. Αλλαγές στην νομοθεσία,

πολιτικές αλλαγές, ακόμα και ακραία περιστατικά όπως μια φυσική καταστροφή ή μια πανδημία είναι επίσης κίνδυνοι που δεν μπορεί το τμήμα διαχείρισης κινδύνου να προβλέψει.

2. Σε αντίθεση με τους εξωτερικούς κινδύνους, οι εσωτερικοί είναι πιο άμεσα διαχειρίσιμοι από το αρμόδιο τμήμα. Κίνδυνοι που σχετίζονται με την ικανοποίηση των πελατών καθώς και με την μη έγκαιρη παραγωγή μπορούν εύκολα να αποτραπούν λαμβάνοντας την κατάλληλη πληροφόρηση από τους πελάτες. Επιπλέον εργασιακά προβλήματα μπορούν να αποτραπούν με την εφαρμογή των κανόνων που έχουν οριστεί από την διοίκηση. Ο κίνδυνος απάτης χαρακτηρίζεται ως ο σημαντικότερος στην κατηγορία αυτή και περιλαμβάνει, ελλιπή ή ακόμα και παραποιημένα στοιχεία στις οικονομικές καταστάσεις, πλασματικές πωλήσεις, απόκρυψη εσόδων καθώς και υπερτιμολόγηση εξόδων. Για την αποφυγή όλων αυτών είναι ιδιαίτερα σημαντικές οι δικλείδες ασφαλείας οι οποίες εγγυώνται την ομαλή λειτουργία της οντότητας και πως είναι συμμορφωμένη με τους κανονισμούς που ορίζονται από την διοίκηση και την υπάρχουσα νομοθεσία.

Εφόσον έχουν εκτιμηθεί οι κίνδυνοι, σειρά έχει η προστασία της οντότητας από αυτούς. Αυτό δύναται να πραγματοποιηθεί με συνεχείς συναντήσεις του ελεγκτή με τα διοικητικά μέλη της εταιρείας καθώς και με τους προϊσταμένους του εκάστοτε τμήματος. Σε περιπτώσεις πολυπλοκότητας όπου οι γνώσεις και οι εμπειρίες του ελεγκτή δεν κρίνονται ικανές για να ανταπεξέλθει στην διαχείριση κινδύνου η οντότητα μπορεί με την βοήθεια ενός εξωτερικού εμπειρογνώμονα να παρέχει την απαραίτητη πληροφόρηση στο τμήμα διαχείρισης κινδύνου ώστε να επιτυγχάνεται η το επιθυμητό αποτέλεσμα. Έχοντας ολοκληρώσει την προκαταρκτική έρευνα ο ελεγκτής είναι πλέον σε θέση να σχεδιάσει το πρόγραμμα ελέγχου που θα ακολουθήσει, το οποίο είναι διαμορφωμένο ανάλογα με την οντότητα και τις υποδείξεις της διοίκησης.

Μόλις ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός κοινοποιείται στην διοίκηση της οντότητας μαζί με τις αδυναμίες που εντοπίστηκαν και των χρονοδιαγραμμάτων που έχει ο ίδιος ορίσει. Πλέον ο ελεγκτής είναι σε θέση να ξεκινήσει το έργο του ή να ξεκινήσει να

συντάσσει την ελεγκτική ομάδα στην περίπτωση που δεν δύναται να ολοκληρωθεί ο έλεγχος από έναν εργαζόμενο. Εξαιρετικά σημαντική είναι η φυσική παρουσία του ελεγκτή στους χώρους της ελεγχόμενης οντότητας. Για την ολοκληρωμένη διεξαγωγή του ελέγχου απαιτούνται συχνοί έλεγχοι, αιφνίδιοι και μη, στην γραμμή παραγωγής, στην αποθήκη, στο οικονομικό τμήμα της και σε κάθε άλλο ζωτικό τμήμα της εταιρείας. Με την διεξαγωγή αυτών των ελέγχων ο ελεγκτής μπορεί να διαπιστώσει αν τηρούνται οι προβλεπόμενες διαδικασίες και τα πρωτόκολλα ασφαλείας και αν διαφυλάσσονται σωστά τα περιουσιακά στοιχεία της οντότητας. Επιπλέον οι έλεγχοι αυτοί μπορούν να δώσουν την κατάλληλη πληροφόρηση για το εάν λάθη που έχουν παρατηρηθεί στο παρελθόν έχουν διορθωθεί ή υφίστανται ακόμα. Για τον λόγο αυτό ο ελεγκτής οφείλει κατά την ολοκλήρωση ενός ελέγχου να συλλέγει τα απαραίτητα ελεγκτικά τεκμήρια πάνω στα οποία στηρίζει την γνώμη του.

Για να συλλέξει ο ελεγκτής τα απαραίτητα τεκμήρια, οφείλει να ακολουθεί τις παρακάτω διαδικασίες. Αρχικά, με την φυσική του παρουσία επιθεωρεί και παρατηρεί, τα περιουσιακά στοιχεία, τα λογιστικά αρχεία, τα αποθέματα της αποθήκης και άλλα, και με διερευνητικές ερωτήσεις αντλεί τα στοιχεία που επιθυμεί. Σειρά έχει η επαλήθευση, όπου ο ελεγκτής, ή η ελεγκτική ομάδα, συγκρίνουν τα ευρήματα τους με τα δεδομένα που είναι αποτυπωμένα στα βιβλία της εταιρείας και εκτελούν επιβεβαιωτικές ενέργειες όπως για παράδειγμα επανακαταμέτρηση των αποθεμάτων της αποθήκης. Με τον τρόπο αυτό εντοπίζουν λάθη και διορθώνονται. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα τεκμήρια αυτά λαμβάνονται εξωτερικά της εξεταζόμενης οντότητας, είτε από εμπειρογνώμονες είτε από πελάτες-προμηθευτές για την επιβεβαίωση υπολοίπου, παραγγελιών και άλλων στοιχείων. Η αξιοπιστία των τεκμηρίων που λαμβάνει ο ελεγκτής είναι στενά συνυφασμένη με την φύση τους και κυρίως με την προέλευση τους. Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 500 η ακαταλληλότητα των τεκμηρίων εξαρτάται από το πόσο σχετικά με το αντικείμενο που εξετάζεται, αντικειμενικά, αξιόπιστα, επαληθεύσιμα και αυθεντικά είναι.

Δεδομένου του μεγάλου όγκου πληροφοριών, συναλλαγών και συναλλασσόμενων ο πλήρης έλεγχος καθίσταται εξαιρετικά χρονοβόρος αλλά και κοστοβόρος. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούνται οι δειγματοληπτικοί έλεγχοι, δηλαδή εξετάζεται ένα μέρος του πληθυσμού το οποίο οφείλει να είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα προκειμένου τα αποτελέσματα να προσεγγίζουν την πραγματικότητα. Η επιλογή του υπό εξέταση δείγματος μπορεί να είναι τυχαία

(Στατιστική Δειγματοληψία) ή να μπορεί το δείγμα να οριστεί από τον ελεγκτή (μη Στατιστική Δειγματοληψία).

1. Στην περίπτωση που το δείγμα αποτελεί τυχαία επιλογή πρέπει να προηγηθεί ο καθορισμός του βαθμού σημαντικότητας και αξιοπιστίας του δείγματος και έπειτα μπορεί να χρησιμοποιηθεί το κατάλληλο στατιστικό πρόγραμμα για την εξαγωγή των συμπερασμάτων. Τα βασικά πλεονεκτήματα της μεθόδου είναι η ευκολία στην εφαρμογή της λόγω των προηγμένων στατιστικών εφαρμογών αλλά και το εξαιρετικά μικρό δείγμα πληθυσμού που απαιτείται. Βασικό μειονέκτημα της μεθόδου είναι πως λόγω της τυχαίας επιλογής σημαντικοί λογαριασμοί που κρίνεται απαραίτητο να ελεγχθούν μένουν εκτός του τυχαίου δείγματος και τα αποτελέσματα δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.
2. Από την άλλη πλευρά στον μη στατιστικό έλεγχο ο ελεγκτής δύναται, με γνώμονα την επαγγελματική του κρίση και εμπειρία, να συμπεριλάβει λογαριασμούς με σημαντικά ποσά και αυξημένο κίνδυνο στο δείγμα ελέγχου. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να εξασφαλίσει πως οι σημαντικότεροι λογαριασμοί θα ελεγχθούν και έτσι τα αποτελέσματα θα είναι πιο αντικειμενικά και ακριβή σε σχέση με τον έλεγχο που εξετάσαμε παραπάνω. Τα βασικά μειονεκτήματα της μη στατιστικής δειγματοληψίας είναι ο χρόνος που απαιτείται για την συλλογή και την εξέταση του δείγματος. Επιπλέον η έλλειψη εμπειρίας και κριτικής σκέψης του ελεγκτή μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένο υπό εξέταση δείγμα και έτσι τα αποτελέσματα να απέχουν από την πραγματικότητα. Στην περίπτωση αυτή ο έλεγχος κρίνεται ανεπαρκής και οι τυχόν αποφάσεις που θα παρθούν είναι λανθασμένες. Οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται με την μέθοδο αυτή οφείλουν να συνοδεύονται από μια λεπτομερή αναφορά σχετικά με τα κριτήρια και τον τρόπο επιλογής του μη τυχαίου δείγματος.

Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει ένδειξη σφάλματος ή απάτης ο έλεγχος γίνεται εξονυχιστικός και αφορά το σύνολο του πληθυσμού.

Οι πληροφορίες που συλλέγονται συγκεντρώνονται στα φύλλα εργασίας των ελεγκτών. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν στοιχεία της οντότητας όπως καταστατικό, σύνθεση μετοχικού κεφαλαίου, ακριβή λίστα με τα περιουσιακά στοιχεία, λογιστικές καταστάσεις όπως ισοζύγιο, υπολογισμούς αποσβέσεων και άλλα, χρηματοοικονομικές καταστάσεις καθώς και κάθε είδους υπολογιστικά φύλλα που

αποτελούν αντικείμενο του ελέγχου. Εξαιρετικά σημαντική είναι η αναγραφή της πηγής των πληροφοριών, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να ανατρέξουν εφόσον το επιθυμούν, αλλά και τα συμπεράσματα του ελεγκτή. Τα φύλλα ελέγχου συγκεντρώνονται στον φάκελο ελέγχου.

Μετά την ολοκλήρωση των ελέγχων ο ελεγκτής και η ομάδα του συλλέγουν τις πληροφορίες και συντάσσουν την έκθεση ελέγχου με σκοπό να την παρουσιάσουν στα μέλη της διοίκησης. Σκοπός της έκθεσης είναι η ενημέρωση για τυχόν παρεκκλίσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί καθώς και λάθη τα οποία δεν έχουν διορθωθεί κατά την διάρκεια των ελέγχων. Η διοίκηση από την πλευρά της, και λαμβάνοντας τα κατάλληλα πειστήρια για τα αποτελέσματα του ελέγχου, οφείλει να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση των δυσμενών αποτελεσμάτων του ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ SARS COV-2

4.1 Η Εμφάνιση Της Πανδημίας

Τον Δεκέμβριο του 2019 εμφανίστηκε μια νέα μορφή κορονοϊού στην πόλη Γουχάν της Κίνας προκαλώντας σοβαρά αναπνευστικά προβλήματα στους νοσήσαντες. Η νέα αυτή ασθένεια αναγνωρίστηκε επίσημα από τον Παγκόσμιο Οργανισμό υγείας ενώ λίγους μήνες μετά, στις 11 Μαρτίου του 2020, κηρύχθηκε ως παγκόσμια πανδημία. Η νέα πραγματικότητα που έχει επιβληθεί από την ραγδαία εξάπλωση του ιού έχει αλλάξει ριζικά την ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων. Για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα (ειδικότερα πριν την κυκλοφορία του εμβολίου κατά της νόσου) οι γενικές οδηγίες τόσο της Παγκόσμιας Ιατρικής Κοινότητας αλλά και των εκάστοτε Κυβερνήσεων ήταν ο εγκλεισμός στο σπίτι και η αποφυγή των συνωστισμών προκειμένου να περιοριστεί η μετάδοση του ιού.

Πέρα από την ψυχολογική αλλά και κοινωνική φθορά που είναι αποτέλεσμα της απομόνωσης και της κοινωνικής αποστασιοποίησης, αλλαγές παρουσιάζονται και στον εργασιακό τομέα. Οι αλλαγές που έχει επιβάλει η παγκόσμια πανδημία του Covid-19 διαφοροποιούνται ανάλογα την φύση της εργασίας καθώς και με τον βαθμό κατά τον οποίο μπορεί να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Σημαντικός παράγοντας ήταν κατά πόσο η επιχείρηση κάνει χρήση της υπάρχουσας τεχνολογίας και κατά πόσο μπορεί να ακολουθήσει τις ραγδαίες εξελίξεις. Εμπορικά καταστήματα που δεν είχαν ηλεκτρονική ιστοσελίδα είτε προσαρμόστηκαν αναδιαμορφώνοντας τους εναλλακτικούς τρόπους διάθεσης των προϊόντων τους ενώ δεν ήταν λίγοι που έκλεισαν τα φυσικά τους καταστήματα λόγω των αβάσταχτων πάγιων εξόδων κατά το διάστημα του εγκλεισμού.

Μεγάλη κρίση αντιμετώπισε και η εστίαση η οποία παρέμεινε κλειστή έπειτα από κρατική εντολή για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ενώ η σταδιακή

επανεκκίνηση της πραγματοποιήθηκε με περιορισμένο αριθμό καταναλωτών κρατώντας τους τζίρους σε χαμηλά επίπεδα. Ο κλάδος της εστίασης κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σημείωσε πτώση του κύκλου εργασιών της κατά 59% συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2019.

Ένας ακόμα κλάδος που χρειάστηκε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα ήταν αυτός της παροχής υπηρεσίας. Έπειτα από υπουργική απόφαση ένα ποσοστό των εργαζομένων υποχρεούνταν να εργάζεται εκτός του εργασιακού χώρου, με στόχο την μείωση του συνωστισμού και συνεπώς της διασποράς του ιού, δημιουργώντας την ανάγκη υιοθέτησης ενός νέου μοντέλου εργασίας. Πολλές εταιρείες στράφηκαν προς την τηλεργασία ενώ μερικές ακολούθησαν ένα υβριδικό μοντέλο εργασίας κατά το οποίο ο εργαζόμενος απασχολείται από τον χώρο εργασίας του μερικές μέρες τον μήνα ενώ τις υπόλοιπες απομακρυσμένα.

4.2 Ιστορική Αναδρομή

Τα τελευταία 20 χρόνια έχουν παρατηρηθεί από την επιστημονική κοινότητα τρεις διαφορετικοί κορονοϊοί. Ο πρώτος SARS (2002-2004) έκανε την εμφάνιση του στις υπαίθριες αγορές της Κίνας καταφέροντας να εξαπλωθεί σε πλέον 29 χώρες μολύνοντας 8.422 ανθρώπους με 10% ποσοστό θνητότητας. Ακολούθησε ο δεύτερος κορονοϊός MERS CoV το 2012 κάνοντας την εμφάνιση του στην Αραβική Χερσόνησο, μολύνοντας συνολικά 2.519 ανθρώπους καταγράφοντας 866 θανάτους. Τέλος ο SARS CoV-2 (2019) έκανε την εμφάνιση του τον Δεκέμβριο του 2019 αρχικά στην Γουχάν της Κίνας και δεν άργησε να μετατραπεί σε μια παγκόσμια πανδημία, προσβάλλοντας εκατομμύρια ανθρώπους σε πλέον 213 χώρες ξεπερνώντας τους 6,3 εκατομμύρια θανάτους. Η κύρια διαφορά του SARS Covid-2 από τους δύο προγενέστερους είναι η ευκολία που παρουσιάζεται στην μετάδοση του, ακόμα και από ασυμπτωματικούς φορείς.

4.3 Η έννοια Της Τηλεργασίας

Η Τηλεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας-Πλαίσιο, ορίζεται «ως μια μορφή οργάνωσης ή/και εκτέλεσης εργασίας, στο πλαίσιο σύμβασης ή σχέσης εργασίας, με τη χρήση τεχνολογιών της πληροφορίας, η οποία, ενώ θα μπορούσε να παρέχεται στις εγκαταστάσεις του εργοδότη, παρέχεται αντ' αυτού σε σταθερή βάση, εκτός των εγκαταστάσεων αυτών κατά τακτικό (συστηματικό) τρόπο». (ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ Β ΣΤΗΝ Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. 2006 – 2007)

Η εμφάνιση της τηλεργασίας χρονολογείται στην δεκαετία του 1970 αρχικά στις ΗΠΑ, την Σκανδιναβία και μετέπειτα στην Μεγάλη Βρετανία. Στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες η νέα αυτή μορφή εργασίας εμφανίζονται στα τέλη του 20ου αιώνα θέτοντας ένα νέο θεσμικό πλαίσιο προστασίας των εργασιακών δικαιωμάτων. Από τότε μέχρι και σήμερα η μορφή της τηλεργασίας έχει εξελιχθεί προκειμένου να ανταποκρίνεται στις σημερινές απαιτήσεις. Οι σύγχρονες μορφές τηλεργασίας που συναντώνται είναι οι εξής:

1. Το Hotdesking όπου ο εργαζόμενος, με την χρήση της τεχνολογίας, παρέχει τις υπηρεσίες του από οποιοδήποτε μέρος.
2. το Hoteling στο οποίο οι εργαζόμενοι οφείλουν να κάνουν, ανάλογα με τις ανάγκες τους και τον εκτιμώμενο χρόνο εργασίας τους, κράτηση του απαιτούμενου χώρου προκειμένου να εκτελέσουν τα καθήκοντα τους.
3. Τα Συνεργατικά Γραφεία (Collaborative Offices) τα οποία είναι εξοπλισμένοι χώροι εκτός της επιχείρησης που δίνουν την δυνατότητα στον εργαζόμενο να παρέχει τις υπηρεσίες.
4. και τέλος το Day Extenders δηλαδή η πραγματοποίηση εργασίας από το σπίτι πέρα του καθορισμένου ωραρίου (υπερωρίες) και χρησιμοποιείται κυρίως σε περιόδους με αυξημένο φόρτο εργασίας. Ένας ακόμα τρόπος διάκρισης της τηλεργασίας είναι ο βαθμός κατά τον οποίο πραγματοποιείται. Σε ορισμένες περιπτώσεις η εργασία πραγματοποιείται εξολοκλήρου από απόσταση ενώ σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται υβριδικά μοντέλα εργασίας συνδυάζοντας την τηλεργασία με την φυσική παρουσία στον χώρο εργασίας.

4.3.1 Προ Απαιτούμενα Τηλεργασίας

Το γεγονός ότι ξαφνικά οι εργαζόμενοι αναγκάστηκαν να εργάζονται από το σπίτι δημιούργησε αρκετά προβλήματα, κυρίως σε όσους δεν είχαν την άνεση του χώρου ή σε εργαζόμενους γονείς οι οποίοι αντιμετώπιζαν προβλήματα συγκέντρωσης κατά την εργασία τους στο σπίτι. Για να είναι αποτελεσματική η εφαρμογή της τηλεργασίας θα πρέπει ο εργαζόμενος να διαθέτει έναν προσωπικό χώρο στον οποίο μπορεί να λειτουργεί απερίσπαστος από εξωτερικούς παράγοντες. Ωφέλιμο για τον ίδιο είναι ο εξοπλισμός του νέου χώρου εργασίας, του λεγόμενου home office, με τα απαραίτητα αντικείμενα όπως γραφική ύλη, ηλεκτρονικό υπολογιστή ή φορητό υπολογιστή με τις απαραίτητες περιφερειακές συσκευές (εξωτερική οθόνη, πληκτρολόγιο αλλά και ποντίκι) καθώς και εργονομική καρέκλα εργασίας. Είναι πολύ σημαντικό ο χώρος να παραπέμπει στον εργασιακό και όχι στο οικείο περιβάλλον του εργαζομένου. Η ύπαρξη των ανωτέρων κρίνεται απαραίτητη για την ομαλή διεξαγωγή της τηλεργασίας καθώς αυξάνεται η όρεξη για εργασία, η συγκέντρωση και τελικά η αποδοτικότητα του εργαζομένου.

Επιπλέον απαραίτητη είναι η ύπαρξη σύνδεσης δικτύου καθώς και η υπηρεσία cloud storage η οποία επιτρέπει στον εργαζόμενο να έχει πρόσβαση στα αρχεία της εταιρείας από οποιαδήποτε τοποθεσία. Τέλος ο εργαζόμενος πρέπει να είναι γνώστης της σχετικής τεχνολογίας πληροφοριών που θα του επιτρέψει να εργάζεται απομακρυσμένα και με ασφάλεια.

4.3.2 Πλεονεκτήματα Της Τηλεργασίας

Η τηλεργασία ως μορφή εργασίας προσφέρει στον εργαζόμενο ευελιξία καθώς δεν απαιτείται μετακίνηση από και προς τον εργασιακό χώρο, δίνει την δυνατότητα στον ίδιο να προσφέρει τις υπηρεσίες του από οπουδήποτε ενώ παράλληλα μειώνει και τα έξοδα μετακίνησης. Άτομα με κινητικά προβλήματα και αδυναμία μετακίνησης έχουν

πλέον την ευκαιρία να εργάζονται και να διεκδικούν θέσεις καριέρας στην αγορά εργασίας. Επιπλέον άτομα που κατοικούν μακριά από αστικά κέντρα μπορούν να εργάζονται σε εταιρείες απομακρυσμένα και έτσι να μειώνεται η ανεργία σε μέρη με σχετικά μικρή προσφορά εργασίας.

Βελτίωση έχει σημειωθεί και στην ισορροπία μεταξύ εργασιακής και προσωπικής ζωής. Εργαζόμενοι γονείς είναι πλέον σε θέση να συνδυάζουν την επαγγελματική ζωή με την ανατροφή των τέκνων. Η εξοικονόμηση χρόνου και ενέργειας έχει ωφελήσει τους εργαζομένους και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις καθώς ο χρόνος μετακίνησης από και προς τον χώρο εργασίας έχει αντικατασταθεί με ποιοτικό και ουσιαστικό χρόνο.

Σημαντική είναι και η μείωση του άγχους και του στρες που έχει καταγραφεί καθώς οι εργαζόμενοι οργανώνουν τον χρόνο και τις εργασίες τους όπως οι ίδιοι επιθυμούν και δεν έρχονται σε άμεση επαφή με την διοίκηση, κάτι που είναι στρεσογόνο για πολλούς εργαζομένους. Η αυτονομία και η ανεξαρτησία έχει εμφανή αποτελέσματα στην ψυχολογία τους και στον τρόπο αντιμετώπισης προβλημάτων. Αυξημένη εμφανίζεται και η αποδοτικότητα των εργαζομένων καθώς εργάζονται απερίσπαστοι από τους υπόλοιπους εργαζομένους. Ο εργασιακός χώρος αποτελεί το σημαντικότερο μέρος κοινωνικοποίησης των ενήλικων ανθρώπων και συχνά αυτό επηρεάζει την παραγωγικότητα τους.

4.3.3 Μειονεκτήματα Της Τηλεργασίας

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις είναι η χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών που απαιτείται για την υλοποίηση της. Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούσαν ήδη προηγμένη τεχνολογία και τεχνολογικά μέσα, βρήκαν την μετάβαση απαλή ενώ υπήρχαν και εταιρείες που χρειάστηκαν να προσαρμόσουν το τρόπο λειτουργίας των πληροφοριακών τους συστημάτων. Πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν κατάφεραν να υιοθετήσουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία με αποτέλεσμα να αναστείλουν για ένα χρονικό διάστημα την λειτουργία τους. Εργαζόμενοι που δεν είναι γνώστες

αυτών των πληροφοριών και της τεχνολογίας αντιμετώπισαν το ίδιο πρόβλημα καθώς χρειάστηκε να μεσολαβήσει ένα διάστημα προκειμένου να εξοικειωθούν με την εξ' αποστάσεως εργασία.

Επίσης οι εργαζόμενοι, δεδομένου ότι εργάζονταν από τον προσωπικό τους χώρο, δυσκολεύτηκαν στον διαχωρισμό από την προσωπική τους ζωή. Καθημερινές ενασχολήσεις στο σπίτι αποσπούν τους εργαζομένους από τους στόχους τους, κάτι που οδηγεί σε μειωμένη απόδοση και δημιουργία προβλημάτων στον εργασιακό τομέα.

4.4 Το Αντίκτυπο Του Covid-19 Στην Παγκόσμια Οικονομία

Παρόλο που έχουν διεξαχθεί πολλές μελέτες σχετικά με το αντίκτυπο της πανδημίας στην παγκόσμια αγορά, είναι αρκετά νωρίς για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Δεδομένου ότι η πανδημία υφίσταται ακόμα, παρακάτω αναλύονται τα βραχυχρόνια αποτελέσματα του ιού Covid-19 στην παγκόσμια οικονομία.

Το μέγεθος τόσο των οικονομικών αλλά και κοινωνικών επιπτώσεων είναι μια συνάρτηση της διάρκειας της πανδημίας, του προσβαλλόμενου πληθυσμού καθώς και των θανάτων που οφείλονται σε αυτή. Μολονότι οι κυβερνήσεις αλλά και οι παγκόσμιοι οργανισμοί υγείας είχαν σαν μέλημα την μείωση της εξάπλωσης του ιού μέσω της κοινωνικής αποστασιοποίησης και του εγκλεισμού (αυστηρά lockdown, απαγόρευση μετακινήσεων, ακύρωση δημοσίων συγκεντρώσεων, πολιτικές για τον ταξιδιωτικό περιορισμό κ.α.) τα μέτρα που επιβλήθηκαν σε παγκοσμίως είχαν αρνητικές συνέπειες σε κοινωνικό αλλά και οικονομικό επίπεδο. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η επιβράδυνση της οικονομίας με σταθερά μειωμένους κύκλους εργασιών και λειτουργικής κερδοφορίας σε επιχειρήσεις σχετικές με τον τουρισμό κατά 12,4% και 39% αντίστοιχα. Στον ίδιο κλάδο παρατηρήθηκε μείωση ρευστότητας το οικονομικό έτος 2020 κατά €5,6 δις συγκριτικά με το προηγούμενο έτος.

Παρακάτω θα αναλύσουμε εκτενέστερα μερικούς κλάδους που είχαν σημαντικές επιπτώσεις από την εμφάνιση της πανδημίας.

4.4.1 Οι Επιπτώσεις Στην Αγορά Μετοχών

Λόγω της αβεβαιότητας και της ξαφνικής αστάθειας οι κεφαλαιαγορές και τα διεθνή χρηματιστήρια δέχτηκαν μεγάλο πλήγμα. Έπειτα από μελέτες που διεξήχθησαν φαίνεται πως για κάθε αύξηση μιας ποσοστιαίας μονάδας των κρουσμάτων ακολουθεί μείωση 0,8% στην απόδοση των μετοχών ενώ μειούμενο εμφανίζεται και το ΑΕΠ κατά 0,56%. Η ραγδαία εξάπλωση του κορονοϊού, οι μαζικοί θάνατοι αλλά και η αβεβαιότητα του επιχειρηματικού κλάδου έκαναν τους υφιστάμενους επενδυτές διστακτικότερους ως προς τις αγορές μετοχών. Επιπλέον, δεν ήταν λίγοι και οι επενδυτές οι οποίοι σε μια προσπάθεια να προστατεύσουν τα κεφάλαια τους στράφηκαν στην αγορά χρυσού ως ασφαλέστερο μέσο επένδυσης. Ο χρυσός αποτελεί ένα διαχρονικό και σίγουρο μέσο επένδυσης ανεπηρέαστο από πληθωριστικές πιέσεις, με τις κυβερνήσεις να ανέτρεχαν στο παρελθόν στον κανόνα του χρυσού προκειμένου να ισχυροποιήσουν το νόμισμα και την αξιοπιστία του. Σύμφωνα με ιστορικά γεγονότα, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, πληθωρισμού αλλά και πολέμου παρατηρείται πτώση των επιτοκίων και απομάκρυνση των επενδυτών από το χρηματιστήριο με τους ίδιους να στρέφονται στην επένδυση σε χρυσό.

Το διάγραμμα που ακολουθεί αναφέρεται στα ημερήσια επιβεβαιωμένα κρούσματα από την ηλεκτρονική διεύθυνση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ)¹ και στην τιμή του χρυσού κατά την μέρα αναφοράς. Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο ADF².

¹ <https://www.who.int/>

² Επαυξημένο στατιστικό μοντέλο (Augmented Dickey Fuller Test).

Σύμφωνα με το οικονομομετρικό μοντέλο που εξετάστηκε, η μηδενική υπόθεση (H_0) θέλει την μεταβλητή να περιέχει μοναδική ρίζα ενώ η εναλλακτική (H_1) υπόθεση να έχει πολλαπλές ρίζες με επίπεδο σημαντικότητας 5% (ή διάστημα εμπιστοσύνης 95%).

Γράφημα 1 Ημερήσια επιβεβαιωμένα κρούσματα και η μεταβολή στην τιμή του χρυσού, *Correlation between COVID-19 cases and gold price fluctuation, Roshan Gautam, Yoochan Kim, Erkan Topal & Michael Hitch.*

Όπως είναι αντιληπτό, η τιμή του χρυσού ακολουθεί την πορεία των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων, με τα δεδομένα να υποδεικνύουν αυξητική τάση και στις δύο μεταβλητές.

4.4.2 Οι Επιπτώσεις Στον Τουρισμό Και Στις Μετακινήσεις

Ο κλάδος ο οποίος δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα από την πρώτη κιόλας μέρα του ιού ήταν ο τουρισμός και οι μετακινήσεις. Το διάστημα που πρωτοεμφανίστηκε η νόσος SARS CoV-2 (2019) στην Κίνα, προτού πάρει παγκόσμιες διαστάσεις και χαρακτηριστεί ως πανδημία, παρατηρήθηκε κατακόρυφη πτώση της τάξης του 36,7% στην αεροπορική βιομηχανία. Καθημερινές ακυρώσεις πτήσεων, προγραμματισμένα συνέδρια και ταξίδια που δεν πραγματοποιήθηκαν, κυβερνητικά μέτρα για την διατήρηση της δημόσιας υγείας και ο εγκλεισμός στο σπίτι είτε για λόγους ανάρρωσης είτε για λόγους προφύλαξης είναι μερικοί από τους λόγους που οδήγησαν στην κατάρρευση του κλάδου. Πέρα από τον κλάδο της αεροπορίας, και τις υπόλοιπες μεταφορές, ίδιες επιπτώσεις είχε και ο τουρισμός με την ευρύτερη έννοια.

Τα σύνορα παρέμειναν κλειστά για μεγάλο χρονικό διάστημα και ο εγχώριος τουρισμός περιορίστηκε λόγω του εγκλεισμού.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021 παρατηρείται αύξηση στον τουρισμό, χωρίς βέβαια να προσεγγίζονται τα ποσοστά προ Covid. Οι δύο βασικοί λόγοι που αυξήθηκαν οι μετακινήσεις και τα ταξίδια ήταν η διάδοση του εμβολίου ως μέτρο προστασίας κατά της νόσου αλλά και η ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τα υγειονομικά πρωτόκολλα καθώς και η τήρησή τους από τις εταιρείες μεταφορών και διαμονής. Σε παγκόσμιο επίπεδο η αύξηση του τουρισμού από το 2020 στο 2021 υπολογίζεται στα 4% ενώ στην Ευρώπη σε 19%. Μολονότι μέσα στην διετία αυξήθηκαν τα ποσοστά συγκριτικά με το 2019 (προ Covid) συναντάται μείωση 72% και 63% σε παγκόσμιο επίπεδο και στην Ευρώπη αντίστοιχα. (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών UNWTO).

Γράφημα 2 Ποσοστιαία μεταβολή στον παγκόσμιο τουρισμό το 2021, IMPACT ASSESSMENT OF THE COVID-19 OUTBREAK ON INTERNATIONAL TOURISM, United Nations World Tourism Organization

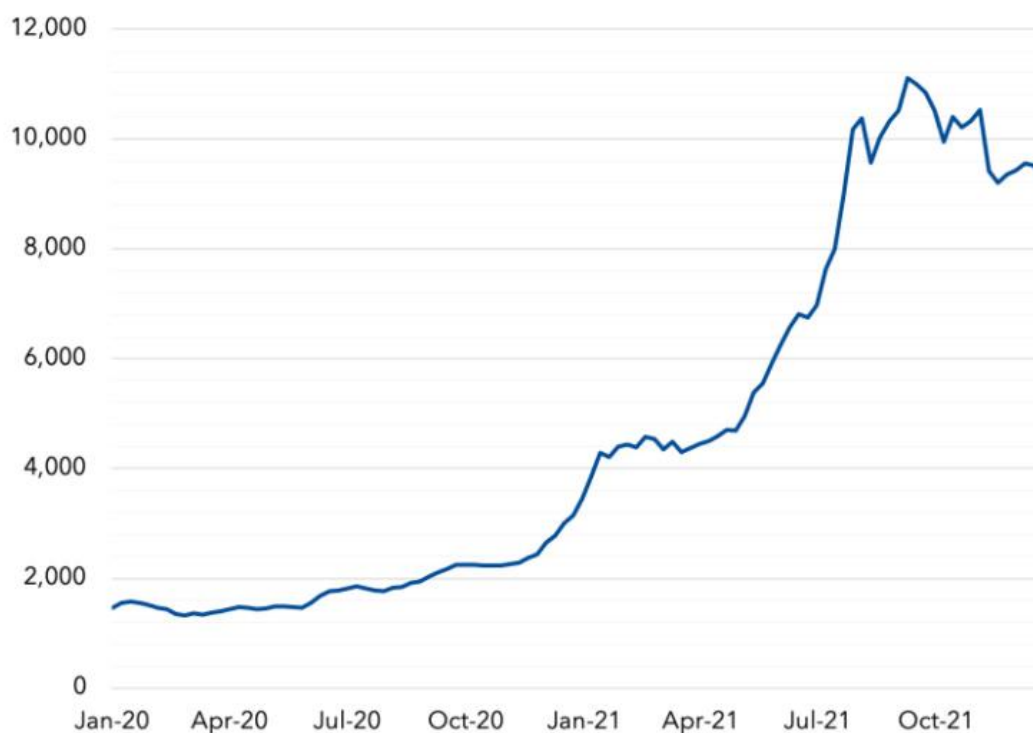
Έπειτα από μελέτες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών εκτιμάται πως το 2022 θα είναι μια καλύτερη χρονιά για τον κλάδο ενώ οι ειδικοί, ως επί των πλείστων, υποστηρίζουν πως μπορούμε να μιλάμε για επιστροφή στην κανονικότητα από το 2024 και έπειτα.

4.4.3 Οι Επιπτώσεις Στην Ναυτιλία Και Τις Μεταφορές

Ένας ακόμα κλάδος που έχει πληγεί από την πανδημία είναι αυτός της ναυτιλίας. Η ναυτιλία είναι το μέσο με το οποίο πραγματοποιείται το διεθνές εμπόριο και είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο για την ανάπτυξη και την ευημερία της οικονομίας. Σύμφωνα με τον Jan Hoffmann¹, τα αγαθά που χρησιμοποιούμε προέρχονται κατά ποσοστό 80% από μεταφορές μέσω κοντέινερ. Από την αρχή της πανδημίας, και χάρη στον αποκλεισμό της Κίνας από τις υπόλοιπες χώρες λόγω του φόβου διασποράς της νόσου, τα λιμάνια σταμάτησαν τα δρομολόγια και οι μεταφορές εμπορευμάτων αναστάλθηκαν. Η Ευρώπη δέχτηκε μεγάλο πλήγμα στην ανατροφοδότηση αγαθών με αποτέλεσμα να υπάρχουν ελλείψεις βασικών αγαθών, σε συνδυασμό με την σύγχυση των πολιτών οι οποίοι άδειαζαν τα ράφια των σούπερ μάρκετ ως κίνηση απελπισίας.

Δεδομένων των απαντών lockdown παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση στο κόστος μεταφοράς των κοντέινερ. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το παρακάτω γράφημα η τιμή μεταφοράς ενός κοντέινερ παρουσιάζει ραγδαία άνοδο από τον Δεκέμβριο του 2019, όταν δηλαδή ξεκίνησε η πανδημία. Την αύξηση των μεταφορών την έχουν ενσωματώσει στην οι έμποροι στην τελική τιμή του καταναλωτή με αποτέλεσμα να παρατηρείται ξαφνική άνοδος των τιμών στα προϊόντα εισαγωγής. Η δεδομένη αύξηση των τιμών έχει οδηγήσει τους καταναλωτές από την μεριά τους να περιορίζουν τις αγορές και τους εμπόρους να στρέφονται σε εναλλακτικές μεθόδους εφοδιασμού των καταστημάτων τους.

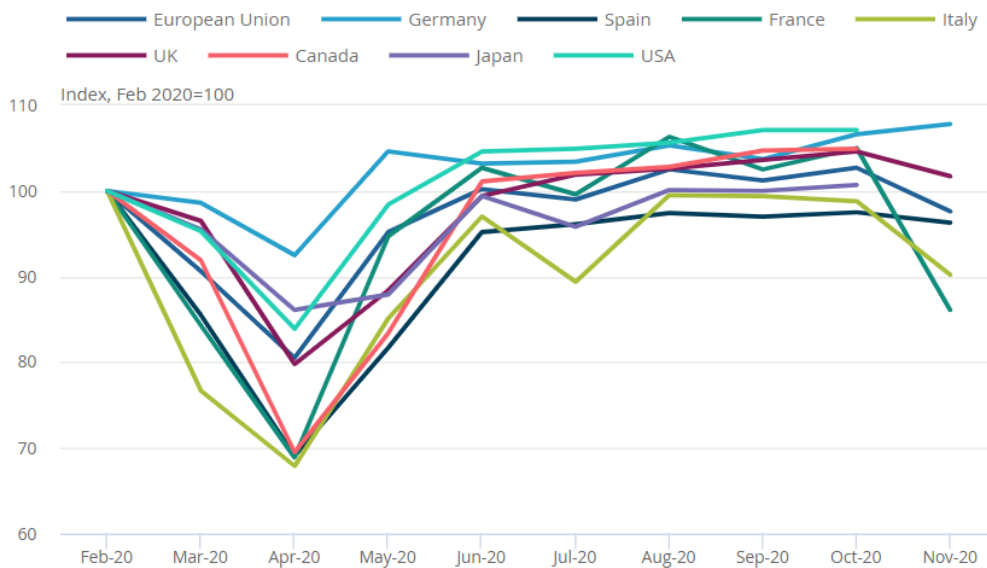
¹Ο Jan Hoffmann είναι ο επικεφαλής της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD)

Γράφημα 3 Η μεταβολή στο κόστος μεταφοράς ενός κοντέινερ μετά την εμφάνιση του Covid-19, *Global Shipping Costs Are Moderating, But Pressures Remain*, Internationally Monetary Fund, Parisa Kamali

4.4.4 Οι Επιπτώσεις Στο Λιανικό Εμπόριο Και Στην Συμπεριφορά Των Καταναλωτών

Η ξαφνική εμφάνιση της νόσου σε συνδυασμό με την οικονομική αβεβαιότητα περιόρισαν τις καταναλωτικές ανάγκες. Για αρκετούς μήνες τα καταστήματα λιανικής παρέμειναν κλειστά εξυπηρετώντας μόνο ηλεκτρονικές παραγγελίες κρατώντας την ζήτηση αγαθών χαμηλή λόγω της μη φυσικής επαφής του καταναλωτή με το προϊόν. Αυτή η νέα μορφή εμπορίου προκάλεσε σύγχυση τόσο στους καταναλωτές που δεν είναι επαρκώς εξοικειωμένοι με την τεχνολογία καθώς και στα μικρά καταστήματα που δεν υποστήριζαν τέτοιου είδους συναλλαγές.

Γράφημα 4 Η μεταβολή στο λιανικό εμπόριο για τις χώρες της ΕΕ και του G7, *The impact of the COVID-19 pandemic on retail consumer behavior*, Sayyida, Sayyida.

Το παραπάνω γράφημα δείχνει την πορεία του λιανικού εμπορίου για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις χώρες του G7. Σύμφωνα με το γράφημα παρατηρείται μια ταυτόχρονη πτώση της τάξης του 20-33%, συγκριτικά με τον Φεβρουάριο του 2020, όταν εφαρμόστηκε το πρώτο παγκόσμιο lockdown, τον Απρίλιο του 2020. Οι κυβερνήσεις των εκάστοτε χωρών απαγόρευσαν τις περιττές κυκλοφορίες, αφήνοντας ανοιχτά μόνο τα καταστήματα πώλησης τροφίμων. Εκείνη την περίοδο επικρατούσε μια σύγχυση αναγκάζοντας τους καταναλωτές να αδειάζουν τα ράφια των σούπερ-μάρκετ προκαλώντας ελλείψεις σε βασικά αγαθά πρώτης ανάγκης.

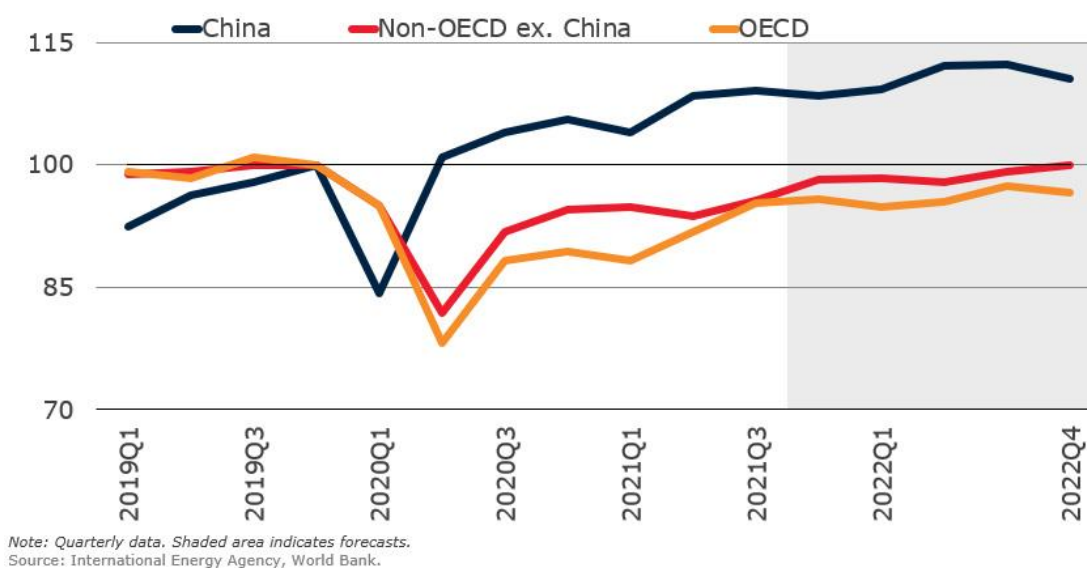
4.4.5 Οι Επιπτώσεις Στην Αγορά Καυσίμων

Ένα ακόμα αγαθό που βίωσε κρίση όσον αφορά την ζήτηση του ήταν το πετρέλαιο κίνησης και η βενζίνη. Το αυτοκίνητο είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι στην ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, είτε το χρησιμοποιεί ως μεταφορικό μέσο για την εργασία του είτε όχι. Συχνό φαινόμενο στις μεγαλουπόλεις ήταν η κυκλοφοριακή συμφόρηση από την καθημερινή χρήση των επιβατικών οχημάτων μέχρι την έξαρση της πανδημίας. Μέσα σε διάστημα λίγων ημερών και σε μια προσπάθεια διαφύλαξης της δημόσιας υγείας οι μετακινήσεις περιορίστηκαν στις απολύτως απαραίτητες. Επαγγελματίες από διάφορους κλάδους υιοθέτησαν την τηλεργασία, το λεγόμενο ‘‘home office’’, περιορίζοντας ακόμα περισσότερο τις μετακινήσεις τους. Πέρα από τον περιορισμό των μετακινήσεων στον χώρο εργασίας, υιοθετήθηκαν από τα εκάστοτε κράτη διάφορες πολιτικές που στόχευαν στην μείωση των μετακινήσεων και των συναθροίσεων. Η απαγόρευση κυκλοφορίας, το κλείσιμο των συνόρων και η ακύρωση όλων των προγραμματισμένων ταξιδιών ήταν μερικά από αυτά τα μέτρα. Όλα αυτά τα περιοριστικά μέτρα είχαν σαν αποτέλεσμα την ξαφνική μείωση ζήτησης καυσίμων αρχικά στην Κίνα και έπειτα στις υπόλοιπες χώρες, όταν πια η νόσος είχε εξαπλωθεί σε όλο τον πλανήτη και είχε χαρακτηριστεί ως πανδημία.

Σύμφωνα με έρευνα των Peter Nagle και Kaltrina Temaj η οποία πραγματοποιήθηκε και δημοσιεύθηκε τον Νοέμβριο του 2021, η ζήτηση πετρελαίου κίνησης παρουσίασε αύξηση κατά 10% συγκριτικά με τα δεδομένα πριν της εμφάνισης του ιού στην Κίνα ενώ στις υπόλοιπες αγορές δεν κατάφερε ακόμα να τα προσεγγίσει. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται τα δεδομένα μέχρι και το τρίτο τετράμηνο του 2021 ενώ η γκριζα περιοχή στο διάγραμμα αποτελεί μια πρόβλεψη των ερευνητών για την πορεία της ζήτησης καυσίμων. Όπως είναι γνωστό η αγορά δεν κινήθηκε σύμφωνα με τις προβλέψεις των Peter Nagle και Kaltrina Temaj καθώς η παγκόσμια αγορά καυσίμων επηρεάστηκε από την ενεργειακή κρίση που εμφανίστηκε στις αρχές του 2022. Η παρούσα εργασία έχει σαν στόχο την καταγραφή των επιπτώσεων λόγω της εμφάνισης του ιού και για τον λόγο αυτό οι επιδράσεις των λοιπών κοινωνικοπολιτικών φαινομένων έχουν περιοριστεί.

Oil demand

Index, 2019Q4 = 100

Γράφημα 5 Η επίπτωση της νόσου στην αγορά καυσίμων, 'Oil market developments rising prices amid broader surge in energy prices, PETER NAGLE KALTRINA TEMAJ

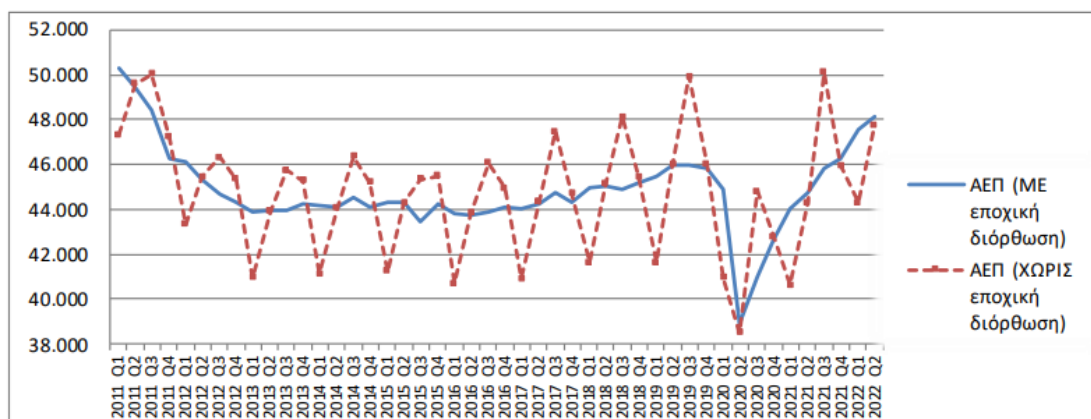
4.4.6 Το Αντίκτυπο Του Covid-19 Στην Ελληνική Αγορά

Η οικονομία της Ελλάδας πέρασε μια μεγάλη ύφεση την περασμένη δεκαετία με την εφαρμογή του τρίτου Μνημονίου και επιβολής δημοσιονομικών ελέγχων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Με τις δημοσιονομικές πολιτικές και τα πακέτα στήριξης η Ελλάδα κατάφερε να μπει σε μια αναπτυξιακή πορεία με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της να ακολουθεί αυξητική τάση μέχρι την εμφάνιση της πανδημίας. Το παρακάτω γράφημα, αποτελείται από δεδομένα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, απεικονίζει την τάση του ΑΕΠ από το 2011 μέχρι και τα μέσα του 2022. Είναι εμφανής η πτώση που ξεκίνησε στις αρχές του 2020 και κορυφώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους. Η απότομη αυτή πτώση οφείλεται στην ξαφνική άνευ προηγουμένου κρίση και στο γεγονός ότι η Ελληνική αγορά ήταν πλήρως απροετοίμαστη για αυτό που συνέβη. Μετά το αυστηρό lockdown που επιβλήθηκε

στον Ελληνικό λαό και τις άρσεις των απαγορεύσεων τον Ιούνιο του 2020 σε συνδυασμό με την κυκλοφορία του εμβολίου στην αγορά και την τήρηση των μέτρων για τον περιορισμό των κρουσμάτων, ξεκίνησαν και πάλι οι μετακινήσεις και τα ταξίδια ενώ επαναλειτούργησε και η εστίαση. Από τις αρχές λοιπόν του τρίτου τριμήνου παρατηρείται μια συντηρητική επανέναρξη της οικονομίας ενώ κατά τα τέλη του 2021 το ΑΕΠ επανέρχεται στα δεδομένα προ Covid.

Μετά την σταδιακή επανέναρξη της οικονομίας από τις επιπτώσεις της παγκόσμιας πανδημίας του Sars Cov-2 η ανάγκη για επιστροφή στην κανονικότητα γίνεται πιο επιτακτική από ποτέ. Οι επιχειρήσεις που έχουν πληγεί ανεπανόρθωτα από την εισβολή του ιού στις ζωές μας ελπίζουν πως δεν θα υπάρξει άλλο κύμα και πως οδεύουμε προς τα δεδομένα που ίσχυαν μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2019.

**Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε όρους όγκου (Έτος Αναφοράς: 2015)
ΜΕ και ΧΩΡΙΣ Εποχική Διόρθωση
2011-2022**

Γράφημα 6 Μεταβολή του ΑΕΠ τα τελευταία 11 χρόνια, ΕΛΣΤΑΤ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ ΕΝ ΜΕΣΩ COVID

Οι ραγδαίες εξελίξεις δεν άφησαν το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή ανεπηρέαστο. Μετά την κρίση που έχει προκληθεί από την έξαρση της πανδημίας οι ελεγκτές ευθύνονται για την βιωσιμότητα της οντότητας στην οποία ασκούν τα καθήκοντα τους καθώς και για την αντιμετώπιση όλων των προκλήσεων και κινδύνων που έχει επιφέρει ο Covid-19. Το τμήμα διαχείρισης κινδύνων οφείλει να επανεξετάζει διαρκώς τα δεδομένα και τις αλλαγές ενώ προβλέψεις για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ομαλή λειτουργία της επιχείρησης πρέπει να διενεργούνται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Επιπλέον το τμήμα εσωτερικού ελέγχου οφείλει έπειτα από τακτικού ελέγχους να εξετάζει εάν τηρούνται τα μέτρα που έχουν θεσπιστεί κατά της εξάπλωσης του ιού.

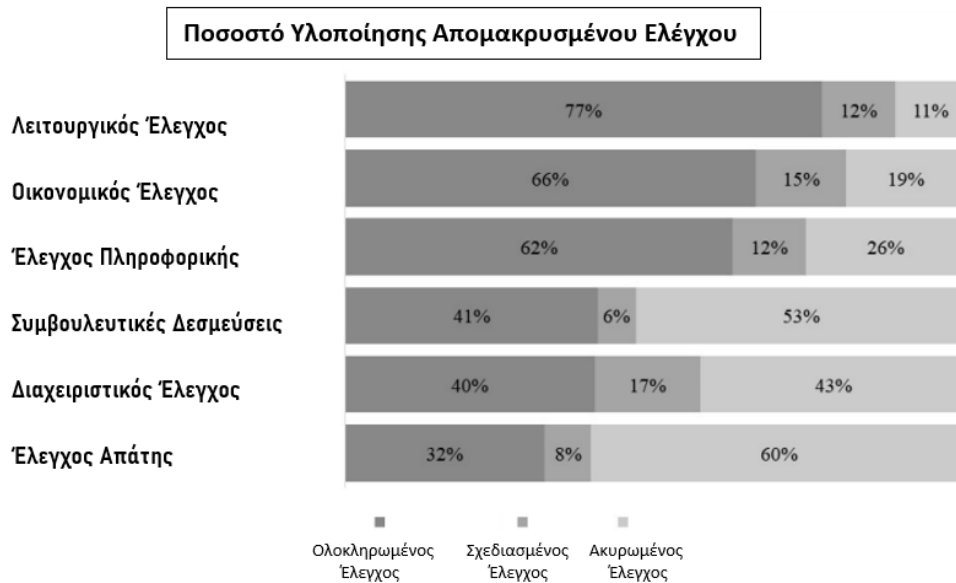
5.1 Εσωτερικές Διεργασίες Και Εξ 'Αποστάσεως Εργασία

Καθώς αναλύσαμε τον εσωτερικό έλεγχο, τα σημαντικότερα ζητήματα και τον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η φυσική παρουσία του ελεγκτή είναι ιδιαίτερος σημαντική. Πολύ σημαντικό κατά την θητεία του είναι να δημιουργήσει αμοιβαίες σχέσεις εμπιστοσύνης με τους εργαζομένους την οντότητας κάτι που είναι ανέφικτο με την χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών. Επιπλέον έλεγχοι όπως τήρησης της προβλεπόμενης ασφάλειας, των περιουσιακών στοιχείων αλλά και της αποθήκης είναι πρακτικά αδύνατο να διενεργηθούν χωρίς φυσική παρουσία. Ωστόσο σε μια προσπάθεια εξάλειψης της πανδημίας και μείωσης των κρουσμάτων αναγκάστηκαν οι εργαζόμενοι να εγκαταλείψουν τον εργασιακό τους χώρο χωρίς αυτό να σημαίνει παύση της εργασίας τους. Προκειμένου να προστατεύσουν τόσο τους ίδιους όσο και τους οικείους τους οι ελεγκτές συνέχισαν την εργασία τους από απόσταση, όπως άλλωστε προέβλεπαν και τα υγειονομικά πρωτόκολλα. Η μεγαλύτερη πρόκληση για το επάγγελμα του

εσωτερικού ελεγκτή ήταν η χρήση εξελιγμένης τεχνολογίας αλλά και η απομακρυσμένη λήψη ελεγκτικών τεκμηρίων.

Έπειτα από έρευνα των Marc Eulerich, Martin Wagener και David A. Wood όπου ρωτήθηκαν 271 Γερμανοί εσωτερικοί ελεγκτές για την χρονιά που ξέσπασε η πανδημία περίπου το ένα τέταρτο των ερωτηθέντων δήλωσε πως ο έλεγχος μετατέθηκε στην επόμενη χρήση, το 11% δεν πραγματοποίησε καθόλου έλεγχο κατά την διάρκεια του έτους ενώ οι εναπομείναντες έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν με την μέθοδο της τηλεργασίας. Το ποσοστό των ελέγχων που κατάφεραν να προσαρμοστούν στις αλλαγές που επέβαλε η πανδημία στον επαγγελματικό τομέα δείχνει πως οι επιχειρήσεις ήταν έτοιμες για την μετάβαση στην απομακρυσμένη διεξαγωγή του ελέγχου χάρη στην πληροφόρηση που υπάρχει και στην εξέλιξη της τεχνολογίας. Σημαντικός παράγοντας είναι το μέγεθος της εταιρείας. Εταιρείες μεγαλύτερου βεληνεκούς, ιδιαίτερα πολυεθνικές εταιρείες, έχουν υιοθετήσει την εξ αποστάσεως εργασία καθώς παρατηρείται αυξημένη παραγωγικότητα των εργαζομένων.

Στο παρακάτω σχήμα φαίνεται η επίπτωση της έξαρσης της πανδημίας σε κάθε μορφή ελέγχου για το οικονομικό έτος 2020. Αξίζει να σημειωθεί πως την επόμενη χρήση ακόμα περισσότερες επιχειρήσεις κατάφεραν να προσαρμόσουν τις λειτουργίες τους με τα νέα δεδομένα και το ποσοστό των ολοκληρωμένων ελέγχων αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό.

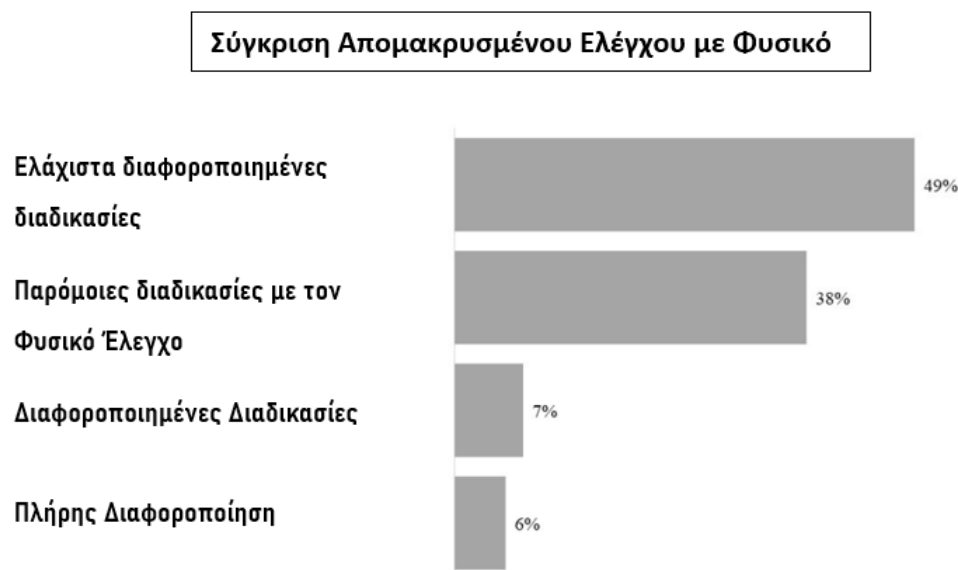

Γράφημα 7 Ποσοστό Ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν το 2020, Eulerich, Marc, Martin Wagener, and David A. Wood

Το διάγραμμα που ακολουθεί απεικονίζει πως αντιμετώπισαν οι ελεγκτές που συμμετείχαν στην ίδια έρευνα την μετάβαση από δια ζώσης σε απομακρυσμένη εκτέλεση του ελέγχου. Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες δήλωσαν πως παρατηρήθηκαν μικρές αλλαγές στην τρόπο διεξαγωγής του ελέγχου ενώ ένα ποσοστό 6% δήλωσε πως οι έλεγχοι τηρούνται πλέον με διαφορετικό τρόπο. Το αποτέλεσμα της έρευνας οφείλετε στην άμεση σχέση με την τεχνολογία και τα ψηφιακά μέσα που έχουν οι ελεγκτές στις μέρες μας και στην συνεχή τους εκπαίδευση σε νέες μεθόδους και πρακτικές που απλοποιούν τις διαδικασίες.

Σύμφωνα με τους επαγγελματίες που συμμετείχαν στην έρευνα για να αυξηθεί η αξιοπιστία του ελέγχου πρέπει να υπάρχει ο κατάλληλος εξοπλισμός όπως Η/Υ, λογισμικά προστασίας από κακόβουλα προγράμματα, μέσα αποθήκευσης αρχείων που θα κρατάνε τις πληροφορίες ασφαλή και θα επιτρέπουν στους ενδιαφερόμενους να έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτές. Με βάση την ίδια έρευνα μερικά από τα θετικά στοιχεία που αναγνώρισαν στην απομακρυσμένη μέθοδο είναι η εμφανώς πιο ουσιαστική εργασία που πραγματοποιείται εντός του ωραρίου αλλά και η εξοικονόμηση χρόνου από τις μετακινήσεις των εργαζομένων. Μεταξύ των μειονεκτημάτων ξεχώρισε η απουσία προσωπικής σχέσης και δημιουργίας σχέσεων

εμπιστοσύνης μεταξύ των εργαζομένων αλλά και τα κενά ασφαλείας λόγω της ψηφιοποίησης εμπιστευτικών πληροφοριών.

Γράφημα 8 Διαφορές στις διαδικασίες του απομακρυσμένου ελέγχου, Eulerich, Marc, Martin Wagener, and David A. Wood

Οι επαγγελματίες του κλάδου διχάστηκαν σχετικά με την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου απομακρυσμένα από την ελεγχόμενη οντότητα. Μετά την έρευνα των Marc, Martin και David σχετικά με την αποδοτικότητα του ελέγχου στην μέθοδο εξ' αποστάσεως δήλωσαν πως δεν υπάρχει ουδεμία διαφορά με την φυσική παρουσία τους κατά την διεξαγωγή του ελέγχου. Σημαντικό ρόλο για την υψηλή αποδοτικότητα του ελέγχου έχει η εμπειρία του ελεγκτή στην εκτέλεση των καθηκόντων του. Ακόμα και πριν το ξέσπασμα της πανδημίας πολλοί ελεγκτές ολοκλήρωναν τον έλεγχο που τους είχε ανατεθεί με ελάχιστη, έως και καθόλου, φυσική παρουσία στις εγκαταστάσεις της οντότητας. Χάρη σε αυτό η μετάβαση στα νέα δεδομένα ήταν άμεση χωρίς να χρειάζεται κανενός είδους εκπαίδευση. Από την άλλη πλευρά ελεγκτές που ασκούσαν τα καθήκοντα τους εντός των εγκαταστάσεων χρειάστηκαν μια αρκετά μικρή περίοδο αναπροσαρμογής καθώς ήταν ήδη γνώστες της τεχνολογίας πληροφοριών και οι εργασίες τους είναι ήδη αρκετά ψηφιοποιημένες. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών η πανδημία του SARS Cov-2 στάθηκε η αφορμή να δοκιμαστεί ο νέος τρόπος εργασίας. Σε χρονικό διάστημα λιγότερο του ενός έτους αποδείχτηκε πως η παρεχόμενες υπηρεσίες δεν διαφέρουν

από την εργασία στους χώρους της επιχείρησης και καθώς φαίνεται η τηλεργασία τείνει να υιοθετηθεί σε ένα πιο ευέλικτο υβριδικό μοντέλο εργασίας το οποίο αποτελείται από συνδυασμό φυσικής παρουσίας και απομακρυσμένης εργασίας.

5.2 Πλεονεκτήματα Της Τηλεργασίας Στην Διεξαγωγή Του Ελέγχου

Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της απομακρυσμένης διεξαγωγής του ελέγχου είναι η αμεσότητα των διαδικασιών. Με τις κατάλληλες υποδομές πληροφορικής ο ελεγκτής έχει πρόσβαση σε όλα τα αρχεία που απαιτούνται για τον έλεγχο της οντότητας οποιαδήποτε στιγμή και από την τοποθεσία που ο ίδιος επιθυμεί. Επιπλέον αυξανόμενη παρουσιάζεται και η αποδοτικότητα των εργαζομένων. Το εργασιακό μοντέλο που εξετάζουμε εξισορροπεί την εργασιακή με την προσωπική ζωή οδηγώντας σε μείωση του άγχους και του στρες. Σε περιόδους μεγάλου φόρτου εργασίας, πίεσης και άγχους οι ελεγκτές μπορούσαν να ανταπεξέλθουν καλύτερα στις υποχρεώσεις τους όσο εργάζονταν από το σπίτι καθώς δημιουργώντας τους δικούς τους ρυθμούς εργασίας και μένοντας ανεπηρέαστοι από τον περίγυρο τους κατάφεραν να αυξάνουν την παραγωγικότητα τους. Επιπλέον εξοικονομούσαν τον χρόνο που απαιτούνταν για να μετακινηθούν στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης δημιουργώντας μια καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στην εργασία και την προσωπική ζωή (work life balance). Η μείωση των μετακινήσεων προς τον χώρο εργασίας έγινε ακόμα πιο επιτακτική καθώς στις αρχές του 2022 το κόστος των μετακινήσεων αυξήθηκε κατά 29% εν μέσω μιας παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης. Πέρα του οικονομικού, σημαντικό είναι πως οι εταιρείες τα τελευταία χρόνια ευαισθητοποιούνται έντονα σχετικά με την μόλυνση του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή και δραστηριοποιούνται σχετικά με την μείωση του ενεργειακού τους αποτύπωμα. Η υιοθέτηση της τηλεργασίας οδηγεί σε μείωση εκπομπών ρύπων από τα οχήματα ιδιωτικής χρήσης βελτιώνοντας την ποιότητα του αέρα ενώ παράλληλα αποσυμφορίζονται δρόμοι και περιοχές που αντιμετωπίζουν κυκλοφοριακά προβλήματα.

5.3 Αδυναμίες Και Κίνδυνοι Στον Απομακρυσμένο Έλεγχο

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα με τα οποία ήρθαν αντιμέτωποι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι η κυβερνοασφάλεια (Cyber Security). Από την μια μέρα στην άλλη η εργασία που πραγματοποιούνταν με φυσική παρουσία του ελεγκτή στην εταιρεία και με χρήση φυσικών αρχείων αντικαταστάθηκε με την εξ' αποστάσεως εργασία και την χρήση ηλεκτρονικών μέσων για την ανταλλαγή πληροφοριών. Αυτό έκανε αμέσως την ελεγκτική διαδικασία πιο ευάλωτη σε ψηφιακές απειλές με απώτερο σκοπό την υποκλοπή ευαίσθητων δεδομένων για την εταιρεία όπως προσωπικά δεδομένα, πελατολόγια ακόμα και κωδικούς πρόσβασης τραπεζών. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών, την Υπηρεσία Κυβερνοασφάλειας και Ασφάλειας Υποδομών αλλά και το Εθνικό Κέντρο Κυβερνοασφάλειας του Ηνωμένου Βασιλείου κλάδοι της ιατρικής και φαρμακευτικής έρευνας, φαρμακοβιομηχανίες καθώς και υγειονομικοί φορείς έχουν βρεθεί στο στόχαστρο υποκλοπής δεδομένων. Για τον λόγο αυτό οι ελεγκτές οφείλουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα να επανεξετάζουν τους ενδεχόμενους κινδύνους και να ενημερώνονται διαρκώς για τις νέες απειλές που πιθανόν θα αντιμετωπίσουν.

Έπειτα από έρευνα του Norman Marks όπου ρωτήθηκαν 500 διευθυντικά στελέχη διαπιστώθηκε πως η κύρια ανησυχία για την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου με απομακρυσμένες διαδικασίες ήταν ο συντονισμός του οργανισμού για την νέα αυτή πρόκληση καθώς και οι διαπροσωπικές σχέσεις του ελεγκτή με βασικά μέλη του οργανισμού. Με βάση την ίδια έρευνα, ένα ποσοστό 25% υποστηρίζει πως η πρόσβαση στα αρχεία της οντότητας και ο κίνδυνος που εγκυμονούν οι νέες τεχνολογίες αποτελούσαν σημαντικό εμπόδιο για την λειτουργία της τηλεργασίας.

Ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει διαδικασίες που είναι αδύνατον να πραγματοποιηθούν χωρίς την φυσική παρουσία του ελεγκτή. Ο έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων πέρα από την σωστή απεικόνιση στις λογιστικές καταστάσεις περιλαμβάνει και τον έλεγχο σωστής και εύρυθμης λειτουργίας τους. Τα περιουσιακά στοιχεία οφείλουν να είναι εξοπλισμένα με τα απαραίτητα στοιχεία ώστε να διασφαλίζεται η προστασία από πυρκαγιά, πλημμύρα, κλοπή και άλλους ενδεχόμενους κινδύνους. Επιπλέον πρέπει να τηρούνται τα προ απαιτούμενα ώστε να

εργάζεται το προσωπικό με ασφάλεια σύμφωνα με τις προδιαγραφές που ορίζονται από τον τεχνικό ασφαλείας αλλά και την διοίκηση.

Αδυναμία εμφανίζεται και στον έλεγχο της αποθήκης. Η αποθήκη είναι από τα σημαντικότερα μέρη των εμπορικών επιχειρήσεων και είναι εξαιρετικά εύκολο να εμφανιστούν λάθη, εκούσια και ακούσια, κατά την τήρηση της. Εικονικά τιμολόγια, μη τιμολογημένα προϊόντα, μερική τιμολόγηση παραγγελιών και κλοπή αγαθών είναι μερικές από τις συχνότερες μορφές απάτης που μπορούμε να συναντήσουμε στις εμπορικές επιχειρήσεις. Για τον λόγο αυτό η σωστή και τακτική απογραφή των αγαθών είναι ιδιαίτερα σημαντική για την διασφάλιση της επιχείρησης. Η απογραφή οφείλει να διενεργείται από έμπειρη ομάδα στην οποία δεν συμπεριλαμβάνεται ο υπεύθυνος αποθήκης καθώς και όσοι εργάζονται μέσα σε αυτή καθώς εμφανίζεται ο κίνδυνος συγκάλυψης ενδεχόμενης απάτης.

¹ Συγγραφέας και παγκοσμίως αναγνωρισμένος ηγέτης σκέψης διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου.

Μετά την ολοκλήρωση της καταμέτρησης τα αποτελέσματα κοινοποιούνται στον ελεγκτή όπου και γίνεται η σύγκριση με τα δεδομένα που λαμβάνει από το πληροφοριακό σύστημα στο οποίο τηρούνται τα ηλεκτρονικά βιβλία της επιχείρησης. Αν η διασταύρωση των δεδομένων έχει αποκλίσεις ο ελεγκτής οφείλει να το διερευνήσει περεταίρω και να εντοπίσει το λάθος ή την απάτη.

Όσον αφορά την αποδοτικότητα των εργαζομένων, μπορεί αυτή να εμφανιστεί σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τον παραδοσιακό έλεγχο. Οι εργαζόμενοι ασκούν τα καθήκοντα τους χωρίς να ελέγχονται άμεσα από τους προϊσταμένους ή την διοίκηση. Η έλλειψη αλληλεπίδρασης και η αποξένωση με τους συναδέλφους μετατρέπει την εργασία σε ατομική και οδηγεί σε σταδιακή αποδυνάμωση της ομάδας. Το γεγονός ότι εργάζονται από τον προσωπικό τους χώρο ενδεχομένως να μην τους επιτρέπει να θέτουν σαφή όρια ανάμεσα στην προσωπική και επαγγελματική ζωή τους με αποτέλεσμα οι παρεχόμενες υπηρεσίες τους να είναι κατώτερης ποιότητας και να μην χαρακτηρίζονται από επαγγελματισμό και συνέπεια.

Οι νέοι εργαζόμενοι και η διαδικασία προσαρμογής τους στην οντότητα αποτελεί μια ακόμα πρόκληση για την εξ' αποστάσεως εργασία. Για έναν νέο ο οποίο ξεκινάει τα πρώτα του βήματα μέσα σε μια εταιρεία είναι πολύ σημαντική η αλληλεπίδραση με τους συναδέλφους καθώς μέσα από την καθημερινή τριβή δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και μαθαίνει καινούρια πράγματα για κάθε πτυχή της οντότητας. Επιπλέον είναι πολύ σημαντικό ο εργαζόμενος να εναρμονίζεται με τις αξίες και να γνωρίζει τον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης όπου ασκεί τα καθήκοντα του και δυστυχώς αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί χωρίς ανθρώπινη επαφή. Σε περιπτώσεις που ο ελεγκτής δεν έχει την απαιτούμενη εμπειρία και τις κατάλληλες σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης με τους εργαζομένους της ελεγχόμενης οντότητας, ο απομακρυσμένος έλεγχος καθίσταται εξαιρετικά δύσκολος με αυξημένο κίνδυνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΠΡΟ COVID

Καθώς διανύουμε τον τρίτο χρόνο της πανδημίας, η παγκόσμια οικονομία προσπαθεί να ορθοποδήσει από το πλήγμα που δέχτηκε. Αν και οι περισσότερες λειτουργίες της οικονομίας έχουν επανέλθει στα δεδομένα πριν της εμφάνισης του ιού, υπάρχουν κλάδοι που αντιμετωπίζουν ακόμα και σήμερα δυσκολίες. Τα περιοριστικά μέτρα μπορεί να έχουν μειωθεί μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2022 αλλά μην ξεχνάμε πως ο χειμώνας είναι μια περίοδος ευνοϊκή για την εξάπλωση του ιού αλλά και την δημιουργία ισχυρών μεταλλάξεων καθώς αυξάνεται ο συνωστισμός στους εσωτερικούς χώρους. Τα γεγονότα δείχνουν πως ο χειμώνας του 2022 θα είναι πιο ήπιος σε σχέση με τον χειμώνα του 2021 καθώς οι περισσότεροι πολίτες είτε έχουν εμβολιαστεί είτε έχουν νοσήσει και συνεπώς φέρουν τα αντισώματα του ιού.

Έπειτα από έρευνα σχετικά με την επιστροφή στην κανονικότητα που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2021 οι Βρετανοί πολίτες δήλωσαν πως υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα επί του θέματος. Σε ποσοστό 31% διαπιστώθηκε από τους πολίτες πως είναι αβέβαιο πότε και εάν επιστρέψουμε στις παλιές μας συνήθειες, το 35% δήλωσε πως θα χρειαστεί να παρέλθει τουλάχιστον ένα έτος ενώ το 14% των ερωτηθέντων δήλωσε πως δεν θα υπάρξει επιστροφή στην ζωή πριν την εμφάνιση της πανδημίας. Αυτό υποδεικνύει μια ανασφάλεια των πολιτών για το μέλλον τους αλλά και για την πορεία της οικονομίας.

6.1 Το Μέλλον Της Νόσου

Καθώς πολλές χώρες κατάφεραν να χτίσουν το τείχος ανοσίας τους με τα περιοριστικά μέτρα, τις θεραπείες κατά του ιού αλλά και τον μαζικό εμβολιασμό, παρατηρούμε πως έχουμε μπει σε σταθερή πορεία προς την κανονικότητα. Οι

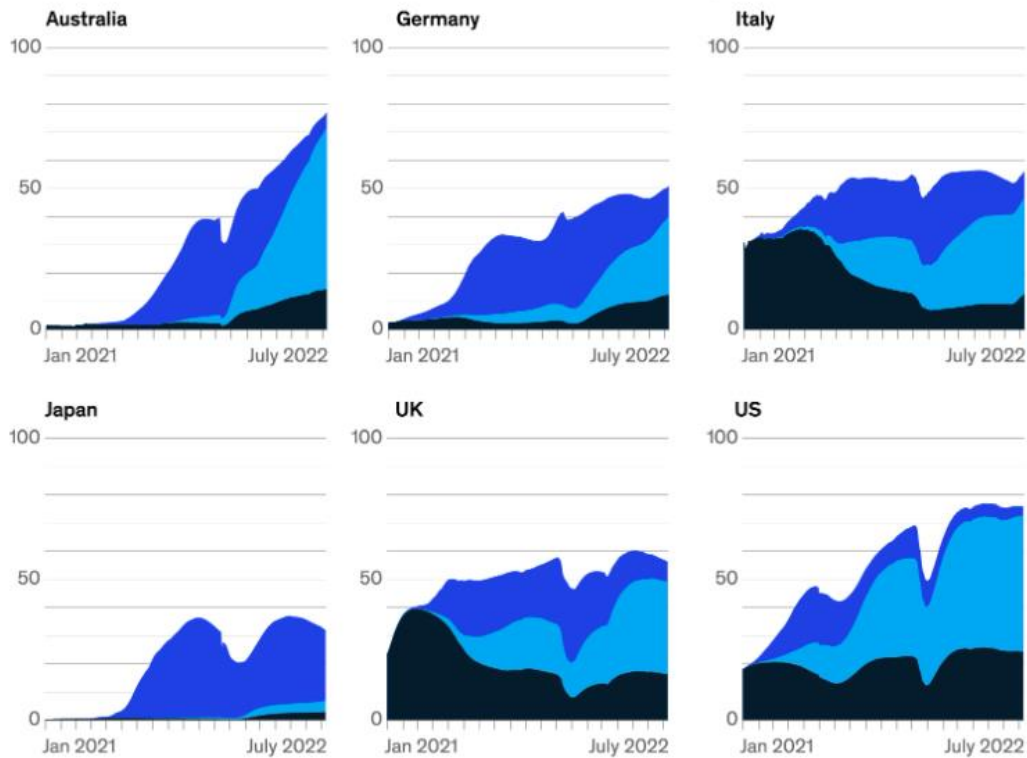
θεραπείες καθώς και ο εμβολιασμός μειώνουν τις πιθανότητες εμφάνισης σοβαρών συμπτωμάτων και συμβάλλουν στην ομαλή ίαση του Covid-19.

Σε πολλές χώρες όπου τα επίπεδα ανοσίας έχουν υπερβεί τους στόχους που έχουν οριστεί, η εμφάνιση της μετάλλαξης Omicron κατά τους χειμερινούς μήνες του 2021 οδήγησε σε κατακόρυφη πτώση της ανοσίας στις χώρες όπου εξαπλώθηκε. Έπειτα από έρευνα των Sarun Charumilind , Matt Craven , Jessica Lamb , Adam Sabow, Shubham Singhal και Matt Wilson σε χώρες όπου το τείχος ανοσίας λόγω του εμβολιασμού είναι εξαιρετικά υψηλό στην πραγματικότητα οι πολίτες είναι πιο εκτεθειμένοι προς το ιό συγκριτικά με τους νοσήσαντες.

Με βάση τα παραπάνω, οι επιστήμονες παρατηρούν τις μεταλλάξεις να είναι ολοένα και μεταδοτικότερες με μειωμένη ωστόσο θνησιμότητα από τον αρχικό ιό. Μέλη της ιατρικής επιστημονικής κοινότητας υποστηρίζουν πως ο SARS COV-2 θα καταλήξει να θεωρείται εποχιακή γρίπη με την πάροδο του χρόνου και πως θα συστήνεται στις ευπαθείς ομάδες να πραγματοποιούν ετήσια αναμνηστική δόση, όπως άλλωστε συμβαίνει και με την κοινή γρίπη.

Το παρακάτω γράφημα παρουσιάζει το ποσοστό ανοσίας που έχουν επιτύχει έξι χώρες με τον εμβολιασμό, με την νόσηση καθώς και με τον συνδυασμό τους. Παρατηρείται πως χώρες που ακολουθούσαν πολιτική χαλαρότερων μέτρων προστασίας κατά της νόσου εμφάνισαν αυξημένα κρούσματα και μαζικούς θανάτους έναντι άλλων χωρών που περιόρισαν τους πολίτες και συνεπώς την εξάπλωση του ιού. Επιπλέον μπορούμε να παρατηρήσουμε πως ο εμβολιασμός στάθηκε ως σημαντική παράμετρος για την αύξηση του δείκτη ανοσίας.

Άλλες επισημάνσεις που μπορούμε να κάνουμε για το γράφημα που ακολουθεί, είναι πως τον περασμένο χειμώνα (2021-2022) παρουσιάζεται μια απότομη πτώση της ανοσίας, όπως αναλύσαμε και παραπάνω, η οποία σχετίζεται με την εμφάνιση της μετάλλαξης Omicron η οποία δεν καλύπτονταν από τα μέχρι τότε εμβόλια.

- Νοσήσαντες που δεν έχουν εμβολιαστεί κατά της νόσου
- Νοσήσαντες που έχουν εμβολιαστεί κατά της νόσου
- Μη Νοσήσαντες που έχουν εμβολιαστεί κατά της νόσου

Γράφημα 9 Δείκτης Ανοσίας McKinsey για την νόσο Covid-19, Sarun Charumilind , Matt Craven , Jessica Lamb , Adam Sabow , Shubham Singhal και Matt Wilson

Ο Στίβεν Τέιλορ παρομοίασε την κατάσταση που βιώνουμε με αυτή της Ισπανικής γρίπης το 1918 πιστεύοντας πως η επιστροφή στην κανονικότητα θα επιτευχθεί μετά την λήξη της μεταπανδημικής περιόδου. Ωστόσο επισήμανε πως μια μερίδα ανθρώπων, όσοι έχασαν κάποιον οικείο τους από την νόσο ή άλλαξε ριζικά η ζωή τους, δεν θα καταφέρει ποτέ να γυρίσει στην καθημερινότητα πριν την εισβολή του Covid-19 στις ζωές μας.

6.2 Η Τηλεργασία Και Το Μέλλον Της Μετά Την Πάροδο Του Covid-19

Η παγκοσμιοποίηση σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας οδήγησαν τις πολυεθνικές εταιρείες να προσφέρουν ένα πιο ευέλικτο και ελκυστικό εργασιακό πακέτο. Ακόμα και πριν την εμφάνιση της πανδημίας πολλοί εργαζόμενοι προσέφεραν τις υπηρεσίες τους απομακρυσμένα χωρίς να απαιτείται καθόλου η φυσική τους παρουσία στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης. Αυτό οφείλεται στην προηγμένη τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις αυτές καθώς και στο άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό τους.

Με την εμφάνιση του Covid-19, ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν αυτό το εργασιακό μοντέλο και όπως αναλύσαμε παραπάνω τα οφέλη και για τις εταιρείες αλλά και για τους εργαζομένους ήταν πολλά. Οι εργαζόμενοι ξαφνικά είχαν πρόσβαση σε μεγαλύτερες αγορές και σε περισσότερες θέσεις εργασίας χωρίς να επωμίζονται τα κόστη της μετεγκατάστασης αλλά και τις επιχειρήσεις οι οποίες είχαν στην διάθεση τους μεγαλύτερο φάσμα εργαζομένων με την απαραίτητη τεχνογνωσία που απαιτούνταν χωρίς να περιορίζονται γεωγραφικά. Παράλληλα οι εργοδότες είχαν το πλεονέκτημα να προσέφεραν ένα πιο ευέλικτο εργασιακό πακέτο μειώνοντας παράλληλα τα λειτουργικά κόστη τους. Παρόλο που η τηλεργασία ακολουθούσε μια σταθερά αυξητική τάση και προσέλκυε ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις, η ευέλικτη αυτή μορφή εργασίας δεν είναι δυνατό να υιοθετηθεί σε όλους τους κλάδους της οικονομίας. Μέχρι και το 2019 θέσεις που αφορούσαν την παροχή υπηρεσίας πραγματοποιούνταν εξ' αποστάσεως σε ποσοστό 17% ενώ ακολουθούσε η οικονομία της υγείας με ποσοστό 12%.

Το πιθανότερο σενάριο είναι να υιοθετηθεί ένα υβριδικό μοντέλο, που θα συνδυάζει τόσο εργασία με φυσική παρουσία όσο και εξ' αποστάσεως εργασία, από τις περισσότερες εταιρείες. Κατά αυτόν τον τρόπο θα μπορούν οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες να απολαμβάνουν τα οφέλη της τηλεργασίας αλλά συγχρόνως να προστατεύονται και από τους κινδύνους αυτής. Ωστόσο αυτό αποτελεί καθαρή πρόβλεψη των ειδικών με τα δεδομένα που έχουμε στην διάθεση μας μέχρι και σήμερα. Τα βραχυπρόθεσμα οφέλη αλλά και προβλήματα έχουν καταγραφεί μέσα στα χρόνια της πανδημίας, ωστόσο κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τις μακροχρόνιες επιπτώσεις στον ψυχισμό των ανθρώπων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική αποστασιοποίηση και ο εγκλεισμός είναι καταστάσεις με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπη η ανθρωπότητα τα τελευταία δύο χρόνια. Δυόμιση χρόνια μετά, και έπειτα από απανωτά κύματα έξαρσης του ιού και απώλειας χιλιάδων ανθρώπων, η κανονικότητα επιστρέφει με αργούς ρυθμούς. Παρόλα αυτά ο χειμώνας που έρχεται είναι ευνοϊκός για την δημιουργία μεταλλάξεων οι οποίες, όπως μας διδάσκει το παρελθόν, είναι ολοένα και μεταδοτικότερες και δεν καλύπτονται από τα εμβόλια που κυκλοφορούν στην αγορά.

Όπως αναλύσαμε η επίπτωση στην οικονομία ήταν μεγάλη προκαλώντας μια παγκόσμια υγειονομική κρίση που δεν άργησε να εξαπλωθεί και στους υπόλοιπους κλάδους. Το αντίκτυπο στις οικονομικές καταστάσεις των οντοτήτων ήταν τεράστιο και απαιτούνταν από τους ελεγκτές επαγγελματικός σκεπτικισμός και εμπειρία δεδομένου ότι ήταν μια άνευ προηγουμένου κρίση για την παγκόσμια αγορά. Τα ευρήματα που χρησιμοποιήθηκαν για την διαπίστωση πως ο εσωτερικός έλεγχος δεν έχει επηρεαστεί από την εφαρμογή της εξ' αποστάσεως εργασίας συλλέχθηκαν κατά την περίοδο της πανδημίας και μάλιστα κατά το πρώτο κύμα της όπου η υιοθέτηση της τηλεργασίας ήταν επιτακτική.

Την δεδομένη χρονική στιγμή, καθώς τα πράγματα είναι ακόμη ευμετάβλητα και διανύοντας ακόμα κύματα εξάπλωσης, μπορούμε να αναφερθούμε στις βραχυχρόνιες επιπτώσεις της πανδημίας στην παγκόσμια αλλά και τοπική οικονομία. Για να αποτυπωθούν ακριβώς τα μακροχρόνια αποτελέσματα και οι επιπτώσεις θα πρέπει να διεξαχθούν εκτενέστερες μελέτες σχετικά με τις επιπτώσεις, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο αφού αυτή η κρίση θα έχει ξεπεραστεί και θα μπορούμε πλέον καθαρά να διακρίνουμε τι μας άφησε πίσω.

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ

Δεδομένου πως έχει παρέλθει μικρό χρονικό διάστημα από την εμφάνιση του ιού τα αποτελέσματα που έχουν καταγραφεί δεν είναι αντιπροσωπευτικά. Θα πρέπει σε βάθος χρόνου να εκτιμηθούν ξανά τα αποτελέσματα που απορρέουν από τον απομακρυσμένο έλεγχο και να γίνει σύγκριση με τα δεδομένα προ Covid. Αυτό θα βοηθήσει στην εξαγωγή αντικειμενικότερων συμπερασμάτων για τις μακροχρόνιες επιπτώσεις στις ελεγκτικές διεργασίες και στις εκθέσεις ελέγχου. Παρατηρείται επιπλέον η επιθυμία για την ένταξη της εξ' αποστάσεως εργασίας, και μετά την πάροδο της πανδημίας, σε ένα υβριδικό μοντέλο αποτελούμενο από συνδυασμό τηλεργασίας και φυσικής εργασίας. Ωστόσο είναι αρκετά νωρίς για να προοικονομήσουμε την επίδραση που μπορεί να έχει ένα τέτοιο μοντέλο εργασίας στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου αλλά και στις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων μακροχρόνια. Η κοινωνική αποστασιοποίηση και η εργασία από το σπίτι οδήγησε μεν στην μείωση άγχους και αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων αλλά οι ειδικοί κάνουν νύξη για τις κοινωνικές και ψυχικές συνέπειες. Ο εργασιακός χώρος είναι το σημαντικότερο περιβάλλον στο οποίο ένας ενήλικας κοινωνικοποιείται και αλληλοεπιδρά συνεπώς η μετάβαση στον κοινωνικό εγκλεισμό θα επιφέρει αναταραχές στην ψυχοσύνθεση των εργαζομένων. Αξίζει λοιπόν να ελεγχθεί και ο τρόπος με τον οποίο θα επηρεαστούν μακροπρόθεσμα οι εργασιακές σχέσεις και το αντίκτυπο αυτών στην ποιότητα και απόδοση του ελέγχου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική Βιβλιογραφία

Γαμβρουλας Νικόλαος, (2016) Εσωτερικός Έλεγχος: Γενικό πλαίσιο και διερεύνηση εφαρμογής του στις επιχειρήσεις,

Ελένη Πατρόζου, Παθολόγος – Λοιμωξιολόγος, (2020). Πανδημία Covid-19: πως φτάσαμε ως εδώ και τι μας επιφυλάσσει το μέλλον.

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2020). Τηλεργασία: Προβλήματα και Προοπτικές.

Χρήστος Ι. Νεγκάκης, Παναγιώτης Δ. Ταχυνάκης, (2017). «Ελεγκτική - Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές», Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη

Grant Thornton, Μελέτη επίδρασης του Covid-19 στις ελληνικές επιχειρήσεις & στην ελληνική οικονομία

2. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Agustin, Fransisca (2021). "Internal Audit Response During And After Covid 19." Akuntabilitas 15.2: 293-306.

Barretto, Cyro Rodrigues, Geisa Meirelles Drumond, and Mirian Picinini Méxas (2022). "Remote audit in the times of COVID-19: a successful process safety initiative." Brazilian Journal of Operations & Production Management 19.3.

Borg, Cherise (2020). "Teleworking in a big 4 audit firm: a case study."

Bryan Lufkin (2021). Is going 'back to normal' even possible?

Contreras, F., Baykal, E., & Abid, G. (2020). E-leadership and teleworking in times of COVID-19 and beyond: What we know and where do we go. *Frontiers in Psychology*, 11, 590271.

Eulerich, Marc, Martin Wagener, and David A. Wood (2021). "Evidence on internal audit effectiveness from transitioning to remote audits because of COVID-19." Available at SSRN 3774050.

Filios, Vassilios P. (1984). "Social accountability and its auditing." *Socio-economic planning sciences* 18.2: 117-125.

Gautam, Roshan, et al. (2022). "Correlation between COVID-19 cases and gold price fluctuation." *International Journal of Mining, Reclamation and Environment*: 1-13.

Hadrović Zekić, Blaženka (2021). "Internal Auditing in Covid-19 Environment: is Remote Auditing a Solution?." *FINIZ 2021-Are you Ready for the Continuous NEXT® after Covid-19?* pp. 3-7

IMFBlog (2022). *Global Shipping Costs Are Moderating, But Pressures Remain*, Parisa Kamali,

Kizil, Cevdet, Funda Kizil, and Burçin Dolaz (2021). "Reconsidering the Role of Internal Controls in the COVID-19 Era." *The Institute for Internal Controls (IIC) e-Magazine* 2.2: 9-19.

Koloh, U. (2022). *A study on the Impact of Remote Work on Internal Control Effectiveness in Ireland's Financial Sector* (Doctoral dissertation, Dublin, National College of Ireland).

Kontogeorgis, Georgios, and John Filios (2012). "The implementation of internal auditing in Greece." Available at SSRN 2183615.

Leung, Philomena, Barry J. Cooper, and Peter Temple Robertson (2003). "The role of internal audit in corporate governance & management."

Martinelli, Mark, Alfred E. Friedman, and Joel Lanz (2020). "The impact of COVID-19 on internal audit." *The CPA Journal* 90.6 pp. 60-63.

Matthews, D. (2006). *A History of Auditing: The Changing Audit Process in Britain from the Nineteenth Century to the Present Day* (1st ed.). Routledge.

Megan J. McAllister, Patrick A. Costigan, Joshua P. Davies, Tara L. Diesbourg, the effect of training and workstation adjustability on teleworker discomfort during the COVID-19 pandemic, *Applied Ergonomics*, Science Direct

Morgan, R. E. (2004). Teleworking: an assessment of the benefits and challenges. *European Business Review*.

Nastase, Pavel, and Corina Ionescu (2011). "The impact of teleworking on the audit mission." *Accounting & Management Information Systems/Contabilitate Si Informatica De Gestione* 10.3.

Ozili, Peterson K., and Thankom Arun (2020). "Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy." Available at SSRN 3562570.

Peter Nagle Kaltrina Temaj (2021), ‘‘Oil market developments—rising prices amid broader surge in energy prices’’

Sarun Charumilind, Matt Craven, Jessica Lamb , Adam Sabow , Shubham Singhal και Matt Wilson (2022). When will the COVID-19 pandemic end? Mc Kinsey & Company,

Sayyida, Sayyida, et al (2021). "The impact of the COVID-19 pandemic on retail consumer behavior." *Aptisi Transactions on Management (ATM)* 5.1 pp. 79-88.

Silva, A. J., & Coelho, N. (2022). The moderating role of organizational culture on the relationship between workers' attitudes towards telework and happiness. *Kybernetes*, (ahead-of-print).

Šmite, D., Moe, N. B., Klotins, E., & Gonzalez-Huerta, J. (2023). From forced Working-From-Home to voluntary working-from-anywhere: Two revolutions in telework. *Journal of Systems and Software*, 195, 111509.

Stewart, Jenny, and Nava Subramaniam (2010). "Internal audit independence and objectivity: emerging research opportunities." *Managerial auditing journal*.

Stoian, C. A., Caraiani, C., Anica-Popa, I. F., Dascălu, C., & Lungu, C. I. (2022). Telework Systematic Model Design for the Future of Work. *Sustainability*, 14(12), 7146.

Tammy D. Allen, Timothy D. Golden, Kristen M. Shockley, How Effective Is Telecommuting? Assessing the Status of Our Scientific Findings.

UNCTAD (2021), Shipping during COVID-19: Why container freight rates have surged.

UNWTO (2020). "Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism." World Tourism Organization 1926.

Viani, A., Khikmah, S. N. & Farida. (2022). The Effect of Internal Control System, Firm Size, Leverage and Operating Profit on Audit Delay during the Covid-19 Pandemic. *Urecol Journal. Part B: Economics and Business*, 2(1), 43–54.

Vu, Thanh-Van, et al. (2022). "The COVID-19 pandemic: Workplace safety management practices, job insecurity, and employees' organizational citizenship behavior." *Safety science* 145 105527.

Wang, Can, et al (2022). "The impact of COVID-19 on the Chinese tourism industry." *Tourism Economics* 28.1: 131-152.

Yuan Zhang, LinChuang Zhu and Feng Hao (2022). "The Impact of the COVID-19 Pandemic on China's Airline Industry", *Front. Public Health*.